

Onsdagen den 7 december

Kl. 19.30

*Den ekonomiska
politiken m. m.*

Förhandlingarna leddes till en början av tredje vice talmannen.

§ 1 Den ekonomiska politiken m. m. (forts.)

Fortsattes överläggningen om finansutskottets betänkanden 1977/78:9 och 10, skatteutskottets betänkanden 1977/78:14–16, näringsutskottets betänkande 1977/78:24, civilutskottets betänkande 1977/78:3, socialförsäkringsutskottets betänkande 1977/78:8 och socialutskottets betänkande 1977/78:17.

Budgetministern INGEMAR MUNDEBO:

Herr talman! Även om middagspausen något förtunnat den spänning som måhända fanns i Gunnar Strängs inlägg vill jag återknyta med några kommentarer.

Först vill jag ta upp avsnittet som rör skatteomläggning och inflationsskydd. Vad betyder 1978 års skatteomläggning för det årets avtalsförhandlingar? Ja, det alldeles säkra och definitiva svaret på den frågan kan man inte ge ens efter avslutade förhandlingar, ännu mindre så här i förhandlingarnas inledningsskede. Gunnar Sträng menade emellertid att skatteomläggningen inte hade någon egentlig betydelse. Jag har annan uppfattning på den punkten och tror att skatteomläggningen kan vara betydelsefull och kommer att visa sig vara det.

Tidigare under dagens debatt har nämnts några rader i en ledare i TCO-Tidningen, och jag vill än en gång upprepa att TCO-Tidningen för en tid sedan noterade att regeringens skatteförslag var ett bidrag som kunde underlätta för arbetsmarknadens parter att träffa uppgörelser om 1978 års löner, vilket också var huvudsyftet. Från TCO-håll menar man alltså att en skatteomläggning är ett bidrag till att underlätta för arbetsmarknadens parter att träffa en uppgörelse. Om vi icke skulle göra en omläggning av det här slaget skulle det ha blivit nödvändigt med löneförbättringar på 10 000–20 000 kr. för att löntagarna skulle nå ett tillfredsställande utfall av 1978 års avtalsförhandlingar, och det är alldeles klart, inte minst med hänsyn till det kostnadsläge svenskt näringsliv i dag befinner sig i, att löneuppgörelser på den nivån inte är möjliga eller lämpliga under rådande ekonomiska situation. Skatteomläggningen har den reella innebörden för löntagarna att den svarar mot en avtalsuppgörelse kring nioprocentnivån, och det menar jag är ett betydelsefullt bidrag till att underlätta 1978 års avtalsrörelse.

När det gäller marginalskatterna vill jag ingalunda lova några kolossala

Onsdagen den
7 december 1977

*Den ekonomiska
politiken m. m.*

marginalskattesänkningar, jag tror inte heller att några sådana är möjliga. Däremot tror jag att vi både kan och måste ta en del steg mot lägre marginalskatter, och jag tror även att det är möjligt – i synnerhet om vi kunde få en mera balanserad utveckling ute i våra kommuner. Genom ett inflationsskydd kan vi undvika att inflationen betyder skärpta marginalskatter på enbart inflationshöjningar av lönerna.

Så illa menar jag nog inte, säger Gunnar Sträng, om förslaget rörande inflationsskydd av statliga inkomstskatter. Nej, det gör jag inte. Jag menar precis så väl som framgår av propositionen, och jag hoppas också att den, som Gunnar Sträng formulerade det, enfoldiga debatt som förts på det här området nu är ett avslutat kapitel. Det finns mycket av missförstånd och missuppfattningar rörande inflationsskyddets effekter. Jag vill ingalunda påstå att bara den ena sidans debattörer har hängett sig åt sådana ensidigheter; vi har mött dem på många håll. Men en saklig debatt rörande inflationsskyddet tror jag kommer att klart visa att det är en betydelsefull reform av ett inkomstskattesystem. Inflationen kan ju rimligen inte få större inflytande på skatterna om man eliminerar inflationens effekter på inkomstskatteskalorna.

Så några ord till den mera finanspolitiska delen av debatten. Gunnar Sträng och tidigare även Kjell-Olof Feldt har ju med utgångspunkt i finansutskottets betänkande sagt att utskottet riktar viss kritik mot regeringen och dess hantering av budgetarbete och finanspolitik. Nu är ju vad finansutskottet säger inte så nytt och originellt; det har varit liknande formuleringar också under tidigare år.

Det är ett par inslag i debatten och i utskottets ståndpunktstagande som faktiskt förvånar mig. Minnesgodheten såväl bland politiker som massmediafolk sträcker sig tydligen inte så långt tillbaka. Jag har med viss förvåning noterat att utskottsmajoriteten tycks ha haft en annan syn på budgetarbetet i slutet av november, då betänkandet justerades, än vad utskottet hade i slutet av maj då det tidigare betänkandet justerades. Utskottet säger nu i det föreliggande betänkandet att budgetarbetet bör bedrivas med "stor restriktivitet". Men finansutskottet sade i slutet av maj att budgetarbetet borde bedrivas med "mycket stor restriktivitet". Jag vet inte varför finansutskottet har mildrat sin uppfattning mellan maj och november – det finns ingen grund för att göra det. Utskottet skulle gott ha kunnat stå kvar vid sin ståndpunkt från i våras – det finns skäl för det.

Det nya i finansutskottets ståndpunktstagande är att också oppositionen denna gång har samma uppfattning. Också oppositionen har sagt att budgetarbetet bör bedrivas med stor restriktivitet. Jag har själv vid några tillfällen under det här året sagt, med formuleringar som är präglade av den atmosfär som ännu har dröjt kvar kring Riddarhustorget, att man bör bedriva budgetarbetet med exceptionell restriktivitet. Det tror jag finns skäl att göra, och jag vill försäkra att så också är fallet.

Nu utgår jag ifrån att riksdagen – både utskottsmajoritet och utskottsminoritet – upplever de formuleringar man ställt sig bakom som för-

plikande vid den fortsatta behandlingen av det budgetförslag som kommer. Under det gångna året har ju genom oppositionens insatser – på några punkter har för den delen också regeringspartierna medverkat – en mängd förslag om ytterligare utgiftsökningar förts fram, och i flera fall även bifallits.

Min förhoppning är alltså nu att de formuleringar som finns i utskotts-betänkandet om stor restriktivitet – och för den delen gärna också vårens formuleringar om mycket stor restriktivitet – skall prägla inte bara regeringens hantering utan också riksdagens hantering av det kommande budgetförslaget. Det behövs förvisso mycket stor restriktivitet om vi skall få balans i den svenska ekonomin.

Ekonomiministern GÖSTA BOHMAN:

Herr talman! Herr Gunnar Sträng! Jag kan inte neka mig det tvivelaktiga nöjet att läsa innantill ur ett opus som jag har framför mig och som lyder så här:

”Under socialdemokratisk ledning har den svenska ekonomin förstärkts och utvecklats kraftigt. Vårt land kännetecknas av en hög selsättning, effektiv produktion, stora investeringar, sunda statsfinanser och i internationell jämförelse måttlig prisstegringstakt. Den svenska ekonomin är stark.”

Detta var den beskrivning av vårt ekonomiska läge som vi fick av socialdemokraterna den 8 oktober förra året, således fjorton dagar efter valet. Undra på att man är skeptisk emot de uttalanden som man i dag hör från oppositionspartiet socialdemokraterna! Om de kunde säga detta den 8 oktober förra året, då kan de ju säga ungefär vad som helst och då kan de kasta ur sig sådana påståenden som bl. a. Gunnar Sträng – som annars brukar vara sansad och måttfull – har gjort i debatten här i dag. Inte vittnar den deklaration jag citerade om klarsynthet, och inte vittnar den om någon vilja att redovisa Sveriges faktiska ekonomiska läge eller att teckna en riktig bild av den situation som vi befann oss i! Jag tycker att socialdemokraterna mot bakgrund av detta aktstycke borde vara försiktiga och inte använda alltför stora ord.

Ni som satt i regeringen på den tiden visste ju trots allt hur Sveriges ekonomiska läge var beskaffat. Före valet hade ni haft upprepade uppvaktningar från varven, från stålindustrin och från Statsföretag. Ni visste att Norrbottens Järnverk då behövde nära 2 miljarder svenska kronor för att inte bli tvunget att gå i likvidation. Ändå presenterade ni en skönmålning av detta slag! När socialdemokraterna kan avlägsna sig så från verklighetens värld, då undrar man litet vart ansvarskänslan i ett parti som styrt Sverige i 44 år har tagit vägen. Och det var trots allt den verklighetens värld som de tre borgerliga partierna fick ta över och försöka göra det bästa av.

Herr Gunnar Sträng har i dag upprepat sitt avståndstagande från devalveringsåtgärderna. Han har inte ens lämnat det halva medgivande som Kjell-Olof Feldt gjorde när denne sade att devalveringen nu är

Onsdagen den
7 december 1977

*Den ekonomiska
politiken m. m.*

genomförd, och att vi då får leva med den och göra det bästa möjliga av situationen. Herr Sträng fortsätter att förneka att de kronjusteringar som gjorts helt enkelt var ofrånkomliga. Han sade att devalveringar hade varit onödiga med den politik socialdemokraterna för.

Men har Gunnar Sträng glömt bort att Sverige under sensommaren förra året befann sig mitt uppe i en valutakris och att den svenska valutareserven då tömdes på en tredjedel av sitt innehåll? Har han glömt bort att det första den nya regeringen fick göra var att acceptera att diskontot höjdes med ett par procent, att vi fick vidta ytterligare kreditåstramande åtgärder och att jag fick resa ner till Frankfurt en vecka efter det att regeringen hade bildats för att genomföra en nedskrivning av den svenska kronan?

Socialdemokraterna skyller allting på oss, men att jag bara en vecka efter det att regeringen hade tillträtt tvingades resa ner till Frankfurt och genomföra en devalvering kan man väl i rimlighetens namn inte anklaga den nuvarande regeringen för. Tyskarna hade vid den tidpunkten tvingats till stödköp som var väldigt besvärliga för dem, och det var närmast ett krav från deras sida att dessa åtgärder skulle genomföras. Jag upprepar att jag tycker att man mot denna bakgrund bör vara försiktig med att använda stora ord.

Vilken politik skulle då ha kunnat förebygga den åtgärden eller andra liknande kronjusteringar? Vi har i dag, trots upprepade förfrågningar och krav, inte fått besked från socialdemokraterna om vilken annorlunda politik de skulle ha fört för att förebygga konsekvenserna av Sveriges utsatta och försämrade konkurrensläge och att förebygga att vi förlorade marknadsandelar på löpande band, att vi fick den bytesbalansbrist som vi lever med och att Sverige redan när regeringen tillträdde tvingats att under loppet av ett år låna i runt tal 20 miljarder kronor utomlands. Det var ju inte vi som började med upplåningen, Gunnar Sträng, utan det var ni. Det var vi som fick överta den påbörjade skuldbördan och leva vidare i den situation som landet befann sig i.

I debatten före middagspausen sade Gunnar Sträng att den nya regeringens avgörande och grundläggande tema är att angripa kostnadsstegringarna, att påstå att Sverige har haft och har ett för högt kostnadsläge. Ja, det är rätt, det har vi påstått. Just den sidan har vi bekämpat genom den ekonomiska politik som vi har fört. När vi kom i regeringsställning var just ett av de grundläggande problemen Sveriges alltför höga kostnadsläge i förhållande till omvärlden. Den sammanlagda effekten av arbetsgivaravgifter, arbetskraftskostnader och annat gjorde att Sverige förlorade marknadsandelar på löpande band. Får jag påminna Gunnar Sträng om att arbetskraftskostnaderna i Sverige åren 1975–1976 ökade med omkring 45 %, medan motsvarande ökning i Västtyskland låg på bara 15 %. Före devalveringsåtgärderna låg Sveriges relativa kostnader per producerad enhet i runda tal 26 % över OECD:s genomsnitt. Det är alltså inte märkligt att vi inte kan sälja våra produkter på utlandsmarknaden när vi befinner oss i ett sådant underläge. Och det är

mot den bakgrunden inte märkligt att svenska företag går omkull och inte klarar sig mot utländska företag som säljer sina produkter billigare här hemma.

Erik Lundberg, som ibland brukar vara föremål för debatt här i kammaren, har sagt att den debatt som innebär att man bagatelliserar, förringar eller helt enkelt förnekar kostnadslägets betydelse för svensk ekonomi är "en debatt på bottenivå". Jag tycker det är beklagligt att min kloke motståndare – om jag får använda det uttrycket på fullt allvar – går ned på bottenivå och står här i kammaren och förnekar att ett av de avgörande problemen för Sveriges möjligheter att få balans i sin ekonomi är just den utomordentligt snabba kostnadsutveckling som drabbade oss så hårt 1975 och 1976. Det är ett centralt problem för regeringen att hantera.

Jag har framför mig en tablå över utvecklingen i några länder under dessa år, och Sverige ligger i täten. Om vi sätter index till 100 år 1974, så låg Sverige 1975 på 123 och 1976 på 143. Motsvarande siffror för Västtyskland är 106 för båda åren och för England 118 resp. 113. De länder som ligger närmast oss i den här negativa tabellen är Norge och Finland. Som bekant har just de länderna f. n. i stort sett samma problem som vi hade i valutahänseende.

Gunnar Sträng läser väl flitigt tidningar, som vi alla tvingas till, och det är ingen tillfällighet att diskussionen om den norska och danska kronans liksom den finska markens ställning debatteras just nu.

I min tablå anges att Sverige under de nämnda åren i marknadsandelar förlorade 12,5 %. Närmast oss negativt sett ligger Norge med 8 %. Därefter kommer Förenta staterna med 6,5 % och Frankrike med 5,5 %. Länder som Belgien, Canada, Italien osv. ökade sina marknadsandelar under dessa år. Lånen utomlands uppgick som sagt redan 1976 till 20 miljarder kronor, därför att Sverige på grund av sina höga kostnader hade förlorat konkurrenskraft och till följd därav marknadsandelar. Det är mot den bakgrunden man skall bedöma de devalveringsåtgärder som vi har vidtagit.

Eftersom tiden nu är ute, herr talman och Gunnar Sträng, skall jag be att få komma tillbaka och redovisa vad som skett efter den första nedskrivningen av den svenska kronkursen.

KNUT WACHTMEISTER (m) kort genmäle:

Herr talman! Gunnar Sträng underkände min historieskrivning när det gäller 1975 års avtalsuppgörelse.

I mitt anförande lät jag regeringen och den alltför optimistiska företagsamheten dela ansvaret för den för höga lönekostnadsutvecklingen 1975–1976. Jag vidhåller den bedömningen.

Fakta var följande: Våren 1975 var man i fråga om den privata sektorn mycket nära att göra upp på ettårsbasis. Regeringen ville emellertid – det vet Gunnar Sträng lika bra som jag – ha en tvåårig uppgörelse för att under våren 1976 i lugn och ro kunna diskutera valet. Därför lät

man den offentliga sektorn gå före och göra upp på tvåårsbasis.

Tvåårsuppgörelsen var till stor del en låglönesatsning. Att den slutliga lönekostnadsökningen för de två åren kom att hamna på ca 45 % berodde inte minst på en kraftig löneglidning, vilket visar att ingendera av arbetsmarknadens parter ville acceptera en så snabb löneutjämning.

Gunnar Sträng underkände också den höga löneutvecklingens betydelse för våra minskade marknadsandelar och varnade i sitt anförande även Gösta Bohman för hans ekonomiska rådgivare. Jag har kanske anledning att returnera bollen genom att apropå den höga lönekostnadsutvecklingen citera två framstående socialdemokratiska ekonomer. Så här skrev Gunnar Adler-Karlsson för någon tid sedan:

”En femtioprocentig lönehöjning för de stora grupperna över en treårsperiod är från internationell konkurrenssynpunkt så nära ett ekonomiskt harakiri man kan komma. Skall vi återvinna den ekonomiska hälsan är en stark återhållsamhet i inkomstkraven ett helt nödvändigt krav de närmaste åren.”

Och så här skrev professorn och socialdemokraten Assar Lindbeck för ett par månader sedan: ”De omedelbara orsakerna till de aktuella ekonomiska problemen i Sverige är numera välkända och belagda bland sakkunniga bedömare: den långvariga internationella lågkonjunkturen och det inhemska kostnadsläget främst efter 1975–76 års lönekostnadsexplosion med ca 40 %.”

Professor Lindbeck skrev vidare:

”Man blir deprimerad när fackliga och politiska debattörer förnekar det för sakkunniga uppenbara: att Sverige har ett allvarligt kostnadsproblem som äventyrar sysselsättningen.”

Om nu inte dessa två herrar är Gunnars Strängs rådgivare – sådana gissar jag att han inte anser sig behöva hålla sig med – så låt mig avslutningsvis våga påstå att Gunnar Sträng har anledning att säga som den franske tänkaren Sénac: Gud hjälpe mig för mina vänner, med mina fiender står jag mig gott! Detta, herr talman, sagt utan någon som helst sidovördnad för ekonomiministern, som enligt sin vana gjort en fin debatt.

GUNNAR STRÄNG (s) kort genmäle:

Herr talman! Jag har en känsla av att Gösta Bohman med litet blandade känslor tar emot berömmet från herr Wachtmeister. Är man så gammal i gamet och rutinerad kan man ju uppträda i egna kläder – jag ger Gösta Bohman det erkännandet. Han behöver ingen hjälp, menar jag.

När det sedan är fråga om att jag skall be Gud bevara mig för mina vänner, skulle jag kanske vilja förbehålla mig rätten att själv avgöra vilka som är mina speciella vänner. Av de båda nämnda kronvittnena Lindbeck och Adler-Karlsson känner jag den ene. Han har faktiskt under många år varit rådgivare till mig, eftersom han har tillhört det ekonomiska planeringsrådet. Jag har lyssnat på honom när jag har tyckt att han har haft kloka råd att ge, och jag har låtit bli att lyssna när jag har tyckt

att han inte har haft det. Jag gissar att varje minister som skall ha ansvaret mot publiken bör följa den metoden.

Självfallet skall herr Mundebo inte fatta mig så att jag skulle säga att ett fullkomligt stillastående på skattefronten skulle vara hälsosamt för avtalsrörelsen. Jag är medveten om att som det hela har utvecklats sig är det nödvändigt att kombinera avtalsrörelsen med skatteförslag, och det förstår nog herr Mundebo också. Å andra sidan är det förslag som herr Mundebo har lagt inte det riktiga förslaget, om man vill använda skattepolitiken som den medhjälpare i lönerörelsen som jag anser att den skall vara. Då får man göra ett förslag som är likartat förslaget i den reservation som har fogats till skatteutskottets betänkande nr 14. Som det nu är tvingar man den stora löntagarorganisationen att ställa extra löneanspåk för de lägre betalda löntagargrupperna. Tyvärr är dessa många gånger till finnas på områden där svårigheter föreligger att betala, och det kan medföra specifika komplikationer i avtalsrörelsen.

Den beskrivning av vårt ekonomiska läge som socialdemokraterna gav i oktober 1976 och som herr Bohman citerade är i och för sig inte felaktig. Det var innan herrarna hade satt sig ned att hantera ekonomin – man kan ju se det mot den bakgrunden också. Herr Bohman säger: "Ni hade NJA-problemet, ni hade varven." Vi har dragits med dessa specialproblem sedan 1940-talet. Jag ingrep första gången i varvens problem 1948, och de gav oss en kronisk huvudvärk under 1950- och 1960-talen. Och NJA:s utveckling känner herr Bohman väl till. Den kom inte som någon överraskning. Därför kan man inte sätta de båda frågorna i motsats till den allmänna deklARATION som gjordes från mitt partis sida och som fångade in hela bilden av näringslivet och utvecklingen i vårt land.

Jag vill påminna herr Bohman om – ifall vi nu skall växla några ord till om devalveringen – att under min långa tid som finansminister bevittnade jag devalveringar i andra nationer runt omkring Sverige. Det var många gånger diskussioner om huruvida vi skulle följa med. Vi hade på den tiden en riksbanksledning som tänkte likadant som den socialdemokratiska finansministern och regeringen i övrigt. Och vi sade nej därför att sådana här historier går över om man är tillräckligt kallblodig och har en rimlig försvarsmöjlighet i en hygglig valutareserv. Och det har vi haft. Jag var med när England devalverade 1967, när Finland devalverade, när Frankrike gick "floating" – när kursen fick vara vad den blev. Vid alla dessa tillfällen diskuterades om Sverige skulle följa med. Det var många gånger en energisk intervention från vissa läger i samhället för att vi skulle följa med, men den gamla regeringen motsatte sig detta och överlevde ganska väl och slapp att devalvera.

Jag har tidigare talat om för herr Bohman att det är skillnad på lån och lån. Visst var den här nationen belastad med utlandslån på 20 miljarder när ni tog över, men det var pengar som praktiskt taget till hundra procent finansierade en utbyggnad av svenskt näringsliv. Om jag inte minns fel var herr Bohman inne på detta i sitt förmiddagstal och var då överens med mig om att sådana lån som i själva verket är själv-

finansierande kan man acceptera i rimlig utsträckning. Men skillnaden i dag är att nu lånar vi för att klara underskottet i den svenska budgeten och har på ett år hunnit med att låna inte mindre än 8 000 à 9 000 miljoner för att klara statens löpande utgifter. Det är där, herr talman, som den stora skillnaden i lånen ligger. Detta får herr Bohman lov att försöka tänka på. Lånar han på samma premisser som jag lånade på skall jag inte kritisera honom. Men går man ut och lånar för att klara folkpensioner, försvarsutgifter och statstjänarlöner, då är man ute på farliga vägar.

Ekonomiministern GÖSTA BOHMAN:

Herr talman! Jag fäste mig vid Gunnar Strängs beskrivning av hur han behandlar sina experter i ekonomiska planeringsrådet, bl. a. Assar Lindbeck. Han lyssnar till dem när han tycker att råden är kloka. Han lyssnar inte på dem när han tycker att råden inte är kloka. Det där låter väldigt bestickande, om man bortser från att experternas uppgift bl. a. är att tala om vilka råd som är kloka. Men Gunnar Sträng tycker alltid att han är klokare än alla andra, och då går det som det går – då säger man vad man säger i debatten. En klok finansminister eller en klok ekonomiminister skall ju ha experter som förmår att ge även råd som de vet att mottagaren, åtminstone från början, ogillar. Men så var tydligen Gunnar Sträng på den tiden inte beredd att ta experternas råd.

Gunnar Sträng säger att man under hans tid som finansminister devalverade bara en enda gång. Den svenska kronans värde förändrades vid följande tidpunkter: 1946, 1949, 1971, i februari 1973, i mars 1973, i juni 1973 och den 18 oktober 1976, just som vi hade trätt till.

Sedan säger Gunnar Sträng att han på sin tid hade en riksbanksledning som tänkte som han och regeringen gjorde. Jag förmodar att Gunnar Sträng tänker på Krister Wickman, som ju inte fick lov av socialdemokraterna att vara kvar längre som riksbankschef. Han var faktiskt riksbankschef när den första devalveringen under vår tid gjordes. Han och jag reste tillsammans ned till Frankfurt, och han stod bakom det beslut som vi då fattade. Han ansåg alltså att detta var nödvändigt i den situation vari Sverige befann sig efter socialdemokraternas styre. Detta är sanningen!

Det är skillnad på lån och lån, säger Gunnar Sträng. Det var ju en bekant romersk kejsare, Vespasianus, som sade att pengar luktar inte – det avgörande är vad pengarna används till. År 1976 låg de svenska bruttoinvesteringarna under noll, Gunnar Sträng. Vi lånade alltså till konsumtion det året, och vi lånar fortfarande i stor utsträckning till konsumtion. Jag tycker att det är lika fel som Gunnar Sträng tycker, att vi skall behöva göra det. Men vi gör det verkligen inte frivilligt. Vi gör det därför att den politik som vi ärvt är som den är. Det är den politiken vi måste lägga om på olika sätt och med olika medel.

Sedan till augustidevalveringen, som Gunnar Sträng för en stund sedan gjorde gällande var, i varje fall delvis, "frampratad". Jag tror inte att Gunnar Sträng – nu säger jag som han själv brukar göra – som en klok

karl tror på det där, inte ett skvatt! Avgörande för omvärldens bedömning är det kostnadsläge och det prisläge som de olika länderna kan läsa sig till. Avgörande är inte vad den ena eller den andra kan ha sagt. Som bekant kom de första påfrestningarna på den svenska valutan omedelbart efter det att avtalen på arbetsmarknaden hade träffats i slutet av maj. Det var då de stora beloppen började rinna ut ur Sverige, därför att man utomlands ansåg att avtalsrörelsen hade slutat på en för hög nivå i förhållande till vad den svenska ekonomin tålde. Om sedan en del ekonomers och tidningsmäns uttalanden kan ha haft någon inverkan måste det ha varit en utomordentligt begränsad sådan.

Däremot kan jag mycket väl tänka mig att vad den förutvarande finansministern, den dåvarande och nuvarande ledamoten av riksbanksfullmäktige, som har tystnadsplikt, säger här i riksdagen kan ha spelat en viss roll. Och den 2 juni stod herr Gunnar Sträng här i riksdagen och frågade: När kommer Sveriges nästa devalvering? Sådant *kan* spela en roll. Jag tror det inte själv, men *om* några uttalanden kan spela en roll, så spelar uttalanden av ledamoten av riksbanksfullmäktige, förutvarande finansministern herr Gunnar Sträng, en större roll än andras eventuella uttalanden i det ena eller andra sammanhanget. Utströmningen av valuta pågick i juni och juli månad, *innan* jag hade gjort det uttalande som Gunnar Sträng – försiktigt nu – vill göra gällande skulle ha haft någon betydelse för vad som faktiskt hände. Jag bestrider kategoriskt att jag själv skulle ha gjort ett uttalande som kunde leda till de slutsatser som Gunnar Sträng vill antyda – jag säger antyda. Inte ens hypotetiskt kunde mitt uttalande tolkas på det sättet. Jag undrar om Gunnar Sträng egentligen vet vad jag sade. Mitt uttalande blev dessutom bekant först i slutet av juli, och påfrestningen på den svenska kronan började i månadsskiftet maj-juni och fortsatte under hela juni och juli.

Vad som däremot kan ha spelat en roll, om man över huvud taget skall bry sig om sådana här uttalanden, är Olof Palmes påstående i juli månad att jag skulle ha antytt att en devalvering var förestående, vilket jag alltså inte hade gjort – inte ens hypotetiskt, jag upprepar det. Sedan har den här debatten om devalveringen fortsatt i höst i cirkulärartiklar från det socialdemokratiska partiet i olika tidningsalster. Detta är inte bra, även om jag, som jag sade för en stund sedan, inte tror att det spelar så stor roll vad den ena eller andra säger. Omvärldens människor och den svenska industrin gör sina egna bedömningar och kan nog utan pekpinnar från det ena eller andra hållet själva klara upp problemen.

Sedan noterade jag efter Kjell-Olof Feldts inlägg och efter det att vi fått dessa upprepade krav från socialdemokraternas sida på stramhet – åtstramning och åter åtstramning – att Gunnar Sträng plötsligt med ett citat från en ekonom som han inte namngav – var det Lars-Erik Thunholm? – plötsligt sjöng den expansiva politikens lov. Det låter ju väldigt fint, men det går inte ihop med stramhet. Den ene socialdemokraten står här och kräver ökad stramhet och ökad restriktivitet, och den so-

Onsdagen den
7 december 1977

*Den ekonomiska
politiken m. m.*

cialdemokraten har också haft sitt viste i finansdepartementet. Den andre socialdemokraten, förutvarande finansministern, talar sig sedan plötsligt varm för – det måste väl tolkas så – en mera expansiv politik som sätter fart på de svenska hjulen. Hur skall man tolka detta? Var står socialdemokraterna? Skall det vara en stram expansion eller en expansiv stramhet, eller vad är det ni egentligen står för? Vad vill ni? Säg det! Är det klokt och förnuftigt skall vi – jag sade det till Kjell-Olof Feldt förut – lyssna och ta det ad notam. Men den här expansiva stramheten eller strama expansionen tror vi faktiskt inte på.

Gunnar Sträng gav faktiskt besked på en punkt. Det var ju intressant, för när jag frågade Kjell-Olof Feldt vilket slags ökad stramhet man ville ha fick jag inget svar. Jo, säger nu Gunnar Sträng, vi vill ha en ökad stramhet genom höjda arbetsgivaravgifter som skall betalas av löntagarna genom *mindre* löneökningar än de annars skulle få. Det leder naturligtvis till en lägre konsumtion. Men hur går det ihop med denna veklagen att regeringen inte släpper fram tillräckligt mycket privat konsumtion?

Fortfarande förstår jag inte hur det här resonemanget går ihop, men det är möjligt att det beror på mig. Jag tror alltså inte på det resonemang om avräkning av lönekrav, som Gunnar Sträng räknade med. Vi vet ju vad som blev följderna av Hagauppörelserna. Inte blev det den återstramning av den svenska ekonomiska politiken och den återhållsamhet i lönekostnadshänscende som från början sades utgöra själva motivet för överläggningarna.

På två punkter till preciserade sig Gunnar Sträng om hur han menar att en s-budget skulle skilja sig från regeringens. Man skulle inte strö pengar över företagen. Man skulle alltså ha låtit företagen få större arbetsgivaravgiftshöjningar i år än som nu blir fallet och företagen skulle få ytterligare höjningar nästa år. Vidare skulle man säga nej till indexreglering, vilket betyder att inflationen automatiskt kommer att höja skatten. Inom parentes sagt rekommenderar McCrackenrapporten, som Gunnar Sträng säkert känner till, just indexreglering för att bekämpa inflationen.

GUNNAR STRÄNG (s) kort genmäle:

Herr talman! Alla förstår att jag på tre minuter inte har någon möjlighet att bemöta hela den flod av beskyllningar som herr Bohman kostade på sig. Men så mycket kan jag säga att om inte herr Bohman förstår vad jag säger beror det på honom själv. Han gjorde ett alldeles riktigt antagande. Jag vill understryka detta.

Här har vi en situation, där man behöver aktivera sysselsättningen och efterfrågan inom landet på importsnåla områden. Jag tror att herr Bohman förstår detta efter mitt ganska utförliga anförande här före middagrasten. Kärnkraften är ett sådant importsnålt område, där man t. o. m. kan rädda valutor till nationen genom att ersätta den olja som de kraftproducerande oljebaserade verken konsumerar med en utbyggnad av programmet. Man kan åstadkomma en aktivering inom nationen be-

träffande byggnadsindustrin och bostadsproduktionen utan att det innebär någon importbelastning. Jag rekommenderade en sådan metod.

Man kan se till att man inte släpper fram en inflation, som går så långt före lönebildningen att handeln måste konstatera kraftiga volymminskningar och annonsera att den blir tvingad att säga upp sitt folk. Det räcker med detta, och jag hinner inte utveckla det närmare.

När sedan herr Bohman kommer tillbaka och vill hänga ut löntagarna såsom de som är skyldiga till att vi har en bytesbalansbrist, måste jag framhålla att vi inte är ensamma om en bytesbalansbrist. Detsamma gäller för USA och för de skandinaviska länderna och har i många år gällt för England. Men herr Bohman är ensam om att exklusivt hänga ut löntagarna såsom syndabocker. Också det har jag talat om tidigare.

För första gången upplever jag den chikanen, när jag slår upp konjunkturinstitutets höstrapport och läser dess första sida med en tabell över tillväxten och utvecklingen bland 15 industrinationer, att Sverige under 1977 intar en deklasserande jumboplats. Det har aldrig hänt tidigare.

Låt mig sedan säga till herr Bohman – det är en ren upplysning – att är man omgiven av ekonomer, med all respekt för dem, lär man sig ganska snart att det finns lika många uppfattningar som antalet ekonomer man talar med. Då får man inskränka sig till att lyssna och själv fatta beslut. Skall man expediera alla deras beslut av rakt kontroversiella uppfattningar, hamnar man i rena anarkin eller vad som helst. Detta kommer herr Bohman att lära sig, när han får hålla på litet längre. Jag trodde annars att han hade lärt sig det på det styva år som han nu har suttit som ekonomiminister.

Allra sist vill jag rikta mig till Knut Wachtmeister för att han inte skall bli bortglömd. Det är en allmän strävan att komma fram till fleråriga arbetsavtal. Det strävar man efter, oavsett om det är val andra året eller inte. Det är bra från nationens synpunkt att ha lugn på arbetsmarknaden ett par år. Det trodde jag att t. o. m. herr Wachtmeister skulle förstå och vara ense med mig om.

Ekonomiministern GÖSTA BOHMAN:

Herr talman! Om det beror på mig själv att jag inte förstår vad Gunnar Sträng vill ha sagt, så är det ju tråkigt för mig. Men om inga andra förstår vad Gunnar Sträng säger, då måste det vara väldigt tråkigt för Gunnar Sträng. Och ingen kunde bli klok på vad Gunnar Sträng menade när han här höll en lång predikan om en mera expansiv politik. Hans granne och kumpan Kjell-Olof Feldt har talat hela dagen om ökad stramhet. Det här blir vi faktiskt inte klokare på, inte bara jag utan många många andra.

Vi är inte ensamma om budgetbalansbristen, säger Gunnar Sträng. Nej, hela mitt anförande var ju uppbyggt som en beskrivning av hur bytesbalansproblemen skakar inte bara vederbörande länder utan också världsekonomin i dess helhet. Men Sverige är jämte Turkiet ensamt om

Onsdagen den
7 december 1977

*Den ekonomiska
politiken m. m.*

en sak, nämligen att ha ständigt växande bytesbalansbrister. Jag skall dra serien från 1974: mer än fyra miljarder 1974, mer än sex miljarder 1975, mer än tio miljarder 1976, i år 16 miljarder och nästa år kanske någonting i samma storleksordning. Inget land mer än Turkiet har samma otillfredsställande serie i det här hänseendet, och det gör mig och många med mig väldigt oroliga.

Vi går inte ut, Gunnar Sträng, och gör löntagarna till syndabockar för detta. Det är inte löntagarnas fel att utvecklingen har gått åt det här hållet, långt ifrån. Arbetsgivarna har ju varit med om att sluta avtalen, och den regering som satt under de här åren kan verkligen inte springa ifrån ansvaret för den kostnadsexplosion som ägde rum. Det var inte bara lönerna som steg, utan skatterna steg i hög grad, och samtidigt gick produktiviteten ner.

Det är dessa faktorer sammantagna som har gjort att just löntagarna i dag har det besvärligt. Men det är inte att skylla på löntagarna att angripa Sveriges relativa kostnadsläge i förhållande till andra länders. Det skulle aldrig falla mig in att kasta skulden på löntagarna för den händelseutveckling som en regering aldrig kan frita sig från ansvaret för.

Det var beklämmande, sade Gunnar Sträng, att i konjunkturinstitutets rapport för första gången få läsa att Sverige intog jumboplatsen då det gäller tillväxt. Men låt oss se på BNP-utvecklingen åren 1970–1974. Då satt ju inte den nuvarande regeringen, utan då hade vi Gunnar Strängs gamla "fina" regering – det är kanske bäst att sätta citationstecken kring fina – och då låg Sverige också i botten. Hur kan Gunnar Sträng säga att i år var det första gången Sverige fanns på jumboplatsen? Under åren 1970–1974 var Sverige på jumboplats. Jag höll på att säga: Gå hem och läs historia! Gå hem och bläddra i de gamla akterna, så kan Gunnar Sträng konstatera att jag har rätt i det här hänseendet.

Om det nu vore så att vi plötsligt skulle ha ramlat ner till jumboplatsen, vilket alltså inte är rätt, då kan Gunnar Sträng verkligen inte, om han vill vara ärlig och hederlig, och det brukar Gunnar Sträng vilja vara, påstå att detta skulle ha berott på vad som har hänt i Sverige under det år som det har suttit en ny regering, att det skulle vara den nya regeringen som förorsakat att Sverige rasat ner på jumboplatsen. Det vet jag att Gunnar Sträng inte kan mena.

Men om Gunnar Sträng mot förmodan skulle ha menat det, så frågar jag på nytt – Gunnar Sträng har ingen replik nu, men Olof Palme har det så småningom: Vad skulle den socialdemokratiska regeringen ha gjort som vi inte har gjort? Vad skulle den socialdemokratiska regeringen ha gjort bättre, som skulle ha lett till att denna utomordentligt trista utveckling inte hade inträffat? Det är väl fjärde eller femte gången i dag som jag ställer den frågan: Vad skulle ni ha gjort för att förebygga att den här utvecklingen inträffade, och vad har ni för recept för att göra det bättre?

det kan vara intressant att få höra vilka råd socialdemokraterna har att lämna ifrån sig.

Slutligen: Det är alldeles rätt att ekonomer har olika uppfattningar. Det vet vi alla. Nationalekonomi är inte en typ av vetenskap som är absolut; där finns väldigt mycket av värderingar av olika slag. Men nu förhåller det sig händelsevis så, att på en väsentlig och avgörande punkt, den punkt som Gunnar Sträng och jag och som Kjell-Olof Feldt och jag har diskuterat här i dag, nämligen Sveriges kostnadsutveckling och denna kostnadsutvecklings skuld till våra problem, är i varje fall alla vederhäftiga ekonomer som jag känner till ense.

Tredje vice talmannen anmälde att Gunnar Sträng och Knut Wachtmeister anhållit att till protokollet få antecknat att de inte ägde rätt till ytterligare repliker.

SVEN-OLOV TRÄFF (m):

Herr talman! Det sades redan inledningsvis här i dag att det är ovanligt med en finansdebatt på hösten. Men Sveriges ekonomiska läge är ju också minst sagt ovanligt. Det finns därför verkligen skäl för en grundlig analys, som kan tjäna som underlag för åtgärder. Dagens debatt känns verkligen angelägen.

Av vad som hittills framkommit tycker jag man kan utläsa en tämligen samstämmig uppfattning om att läget är allvarligt, men att det föreligger en mindre god överensstämmelse i fråga om orsakerna till krisen samt en alldeles påtaglig divergens i vad det gäller åtgärder som kan återge Sverige en stark och sund ekonomi.

Jag skall inte här göra något försök att i detalj utvärdera de budskap som har lämnats och inte heller plädera för utskottsmajoritetens skrivningar och förslag. Det har redan gjorts på ett fullt tillfredsställande sätt. Men jag måste bekänna att jag är en smula tveksam om överläggningen här i dag har tillfört svenska folket så särskilt mycket av ny och verklig insikt i hur vi mera definitivt skall lösa våra ekonomiska problem. Det krävs nog att vi låter analysen av landets situation också innefatta en mera självkritisk granskning av de beslut som vi politiker tidigare har fattat. Väljarna kommer säkerligen på sikt att ha större respekt för politiska ledare som vågar erkänna att de begått misstag och är beredda att rätta till dem, även om det rör sig om åtgärder som enligt vår vanliga vokabulär kan betecknas som "politiskt omöjliga".

När vi upplever att en nation som genom hårt arbete och genom skicklig ledning har byggt upp den högsta materiella välfärden i världen nu har råkat bli ekonomiskt sjuk, så får vi politiker inte bara stå vid sjukbädden och främst ägna oss åt att tala om att det är våra politiska motståndares fel att sjukdomsfallet har inträffat. Då är risken stor att den visserligen allvarliga – men inte obotliga – sjukdomen kan utvecklas i invalidiserande riktning. Den risken skall vägas mot oviljan att ordinera den medicin som patienten behöver för att friskna till, men som kan kännas besk att svälja.

Nr 42

Onsdagen den
7 december 1977

*Den ekonomiska
politiken m. m.*

Onsdagen den
7 december 1977

*Den ekonomiska
politiken m. m.*

Vi borde nämligen ha kunnat förutse och förebygga en del av våra svårigheter. Jag tycker inte att vi liksom den gamle ingenjören enligt Alf Henriksson kan nöja oss med att sucka:

”När man minns hur tokigt man tänkt och hur fel man fått och hur annorlunda det faktiskt i regel har gått och hur världen har drabbats av sällsamma metamorfoser får man årligen mindre och mindre respekt för prognoser.”

Nej, vi borde i stället notera att det finns och har funnits tänkande och omdömesgilla människor både inom och utom landet, som sedan många, många år tillbaka har varnat för den utveckling som nu lett fram till dagens speciella svenska sjuka. En av dem är exempelvis Ulf af Trolle – vår mycket omtalade företagsdoktor – som kanske mer konsekvent än de flesta har följt och analyserat utvecklingen. Det finns anledning att erinra om en del av hans påpekanden av förhållanden som är av grundläggande betydelse för förståelsen av dagens bekymmer. De är inte så konstiga att beskriva.

Sverige är den av de s. k. stora industrinationerna som har den minsta hemmamarknaden. Det är ett handikapp som blivit allt svårare att övervinna allteftersom den tekniska utvecklingen har gått mot större fördelar för en specialiserad långserieproduktion, och samtidigt större nackdelar för administrativ stordrift. För att svenska företag skall kunna nå långseriedriftens fördelar har de tvingats uppnå en större exportandel än industrierna i så gott som alla andra länder. När vi i dag söker bortförklaringar genom att säga att vi svenskar är dåliga marknadsförare får vi inte glömma att vi under många år bevisat motsatsen.

När vi jämför de svenska förutsättningarna med t. ex. Västtysklands är det en självklarhet att det tyska näringslivet har inneboende fördelar, som under i övrigt lika omständigheter måste medföra att de i längden kan ge det tyska folket högre standard än vad det svenska uppnått. Det som behöver förklaras är inte att Västtyskland – för att fortfarande nämna detta land som exempel – måste gå förbi oss. Det som kräver en förklaring är att vi kunde hänga med så länge som vi gjorde, i varje fall ända fram till slutet av 1960-talet. Vi hade ett stort försprång efter kriget, vi var arbetsamma, vi var – och är – produktionstekniskt skickliga.

Av en del systematiska produktjämförelser, som omfattar hundratals olika produkter och som har gjorts under årens lopp, kan man utläsa att vi redan 1966 började leva ganska farligt med en högprispolitik, som så småningom måste leda till minskade marknader och marknadsandelar om vi inte anpassade vår kostnadsnivå efter våra verkliga förutsättningar. Det gjorde vi inte. Det fanns de som redan 1966 erkände att vi blivit dyrare, men vi tröstade oss med att vi skulle skapa annorlunda produkter, vi skulle söka nischer, osv. Men utmärkande för de annorlunda produkterna är att de med extremt få undantag endast kan säljas i stor skala. Nischerna är små. Det är typiskt i dag att i den mån svenska industrier i ett trängt läge lyckats överleva genom att finna nischer, är det småindustrin som levt kvar och de stora företagen som försvunnit.

Den enkla sanningen är den, att om vi vill överleva som industriland, måste vi se till att vi blir konkurrenskraftiga genom produkter som är byggda på en allmänt känd teknik som t. ex. bilar, elektriska kraftkällor och överföring, pneumatik, hydraulik etc. Vi måste överleva med ett Volvo, ett SAAB, ett ASEA, ett Atlas Copco, ett LM Ericsson osv. – industrier som kan konkurrera med andra som är lika bra.

Under tiden från 1966 har vi fått se hur vi gradvis försämrat våra förutsättningar genom alla de förmåner vi har beviljat oss själva, även förmånen att inte arbeta lika hårt som andra gör. Jag vänder mig inte i och för sig mot detta – det är möjligt att vi svenskar är de enda förnuftiga i en värld som strävar efter att arbeta ihjäl sig. Vårt oförnuft ligger inte i vår förmåga att se andra värden än arbetet, utan i vår oförmåga att inse att vi inte samtidigt kan få bättre betalt än andra.

År 1974 var det år då inflationspsykosen världen över blandade bort priskorten och fick oss att ett ögonblick tro på vår upphöjdhet över mänskliga lagar, på någon form av gudomligt ursprung för svenskheten.

Det var då vi började den glada marschen mot dagens kostnadskris med våra 60-procentiga kostnadshöjningar på tre år, medan våra konkurrenter nöjde sig med 20–25 %. År 1973 hade vi dessutom lagt en grund för krisen genom att binda vår krona till vår främsta konkurrents valuta – den tyska Marken – efter det att vi tidigare år efter år klarat oss genom att låta kronan falla i värde i förhållande till D-marken. Det finns de som menar att vi då lade grunden till den svenska välfärdens självmordsförsök.

För den som ser skeendet med politiskt något så när oförvillade ögon är det en självklarhet att om man höjer sina kostnader med 60 %, när konkurrenterna nöjer sig med 20–25 %, och om man redan tidigare ligger mycket högt i pris, måste det gå åt skogen – men inte ens om en så enkel och självklar sak har det kunnat gå att nå en enig uppfattning. Det har sagts att kostnader inte är allt, och därifrån har man med en halsbrytande brist på logik handlat, som om kostnader inte betyder något. Man har visat, att under åren 1966–1974 hängde vi kostnadsmässigt egentligen med ganska bra och att det först är efter 1974 som vi tappat huvudet. Men få har brytt sig om att se på det mycket enkla förhållandet, att det skett en teknisk och kvalitativ utveckling helt vid sidan av kostnadsförhållandena som gjort att – för att nämna ett exempel – en japansk verktygsmaskin i dag är fullt i klass med en svensk och att världen därför inte längre är villig att betala en prisskillnad som dessutom blivit allt större.

Vi har försökt att övertyga det samlade svenska folket om att våra svenska produkter egentligen är mycket konkurrenskraftiga utomlands, även om statistiken visar något annat, samtidigt som vi överlämnat till gemene man att själv söka en förklaring till att de svenska produkterna slås ut av import överallt på hemmaplan. Hemma är vi inte konkurrenskraftiga men utomlands skulle vi vara det.

Vi har nu också en del andra förklaringar till hands. Vi upplever struk-

turkriser, säger vi, utan att ställa oss frågan hur det kan komma sig att en rad svenska industrier som före 1974 var mycket konkurrenskraftiga nu plötsligt har råkat ut för strukturkriser.

Visst har vi strukturkriser, och åtminstone en är verklig, nämligen den inom vår handelsstålindustri. Det rör sig om enkla produkter med så stora skalfördelar, att den svenska industrin inte kan klara sig under en lågkonjunktur. Men det är inte riktigt att samtidigt säga, att t. ex. den svenska specialstålindustrin upplever en strukturkris. Den upplever en lågkonjunktur, ja. Den upplever en överkostnadskris – den allmänna överkostnadskrisen, ja – men tar man bort överkostnadskrisen genom att sätta in t. ex. tyska eller franska löner i denna industri, finner man omedelbart att ett företag som t. ex. Fagersta även under denna depression, och trots att företaget liksom alla andra svenska företag i dag påtagit sig stora kostnader för att behålla sina anställda, skulle ha gått med ett resultat som placerat år 1977 bland de bästa lågkonjunkturåren i Fagerstas historia.

Om vi inte hade överkostnadskrisen, skulle vi fortfarande ha haft en lågkonjunktur i vårt land. Vi skulle fortfarande ha haft några strukturkriser, t. ex. handelsstålskrisen som är av teknisk art, eller varvskrisen som är en följd av överexpansion, men vi skulle ha haft en i grunden sund ekonomi.

Låt mig erinra om att det när vi talar om kostnader inte bara är fråga om de rena lönekostnaderna. Under perioden 1973–1977 beslöt vi i riksdagen om statliga pålagor, som med 8 procentenheter översteg produktivtetsutvecklingen under samma period. Med andra ord: arbetsmarknadsparterna startade från ett negativt utgångsläge.

Vi har också haft andra bortförklaringar till hands – jag skall nämna en, eftersom jag tycker att den är ovanligt märklig: att den kris vi i dag genomlever är marknadsekonomins kris. Den förklaringen är egentligen ganska festlig, eftersom det är exakt motsatsen det rör sig om. Krisen är ju resultatet av att vi genom bindningen av vår krona till D-marken i förening med vår lönepolitik satt marknadsekonomi ur kraft. Vi har genom regleringar förhindrat den anpassning som en obunden marknadsekonomi eljest skulle ha medfört.

Jag kommer nu till pudelns kärna i den här beskrivningen av enkla ekonomiska fakta, det fundamentala misstag som vi har begått. Jag tänker då inte på löneavtalen 1975 och 1977. De kan visserligen nu i efterhand te sig i någon mån huvudlösa, men de var dock hederliga misstag, begångna i samråd mellan arbetsgivare och anställda. Vi får inte glömma att när vi träffade våra avtal 1975 förutspådde man överallt i världen många år med tvåsiffrig inflation. Vi kunde ju inte då veta att vi skulle bli de enda som medvetet försökte förverkliga den här prognosen.

Jag skulle också, men tiden tillåter det inte, kunna bidra med en verklighetsbeskrivning av vad som hände i avtalsrörelsen 1975. Låt mig bara konstatera att jag i och för sig delar Gunnar Strängs uppfattning att det är önskvärt med fleråriga avtal. Då var man emellertid till en början

av den uppfattningen på båda sidor om förhandlingsbordet att utsikterna inför 1976 var så pass osäkra att det var klokast att nöja sig med ett ettårsavtal. Men som tidigare framhållits blev det inte så. Däremot kan vi notera att man i dag på fackligt håll uppenbarligen enbart är intresserad av ett ettårsavtal. Logiken kan alltså ifrågasättas.

Nej, det fundamentala misstag jag tänker på är ett politiskt misstag, och det är det som ligger bakom praktiskt taget alla våra ekonomiska problem i dag, nämligen ett skattesystem med en progressivitet som utformades på den tiden då en inkomst på 60 000 kr. var en höglöneinkomst. Kommunalskatten låg då vid 10–12 kr. I dag har vi nått en nivå, där det är tekniskt omöjligt för stora grupper av löntagare att i den egenskapen någonsin få en höjning av egenstandarden. För att de skall kunna få kompensation för de höga marginalskatterna och för att det över huvud taget skall bli något netto krävs det nominella bruttohöjningar av en storleksordning som förutsätter en helt orealistisk produktivitetshöjning. Det primära resultatet av de här höjningarna har bara blivit ett näringsliv med en så till botten nedskjuten soliditet och lönsamhet att vi i dag saknar förutsättningar för de stora framtidssatsningarna. Jag vill gärna understryka att den dåliga lönsamhetsutvecklingen, den kontinuerligt fallande lönsamheten, inte bara gäller exportnäringarna och den utlandskonkurrerande industrin utan även den s. k. skyddade sektorn, som t. o. m. haft en sämre lönsamhetsutveckling än K-sektorn.

Det är en liten tröst att det här systemet som sekundär effekt givit mycket stora skatteinkomster, vilka gjort det möjligt för oss att kunna skryta med världens bästa arbetsmarknadspolitik. Så vist är detta perpetuum mobile i omväxlande förstörelse och uppbyggnad utformat att samma mekanism som genom orimliga krav på löneökningar håller på att förvandla vårt land till en andra klassens industrination samtidigt ger oss medel som behövs för att vi skall kunna skryta med världens effektivaste arbetsmarknadspolitik. Det är patetiskt att höra oss finna glädje däri att vårt skattesystem visserligen slår ut våra företag och skapar stor arbetslöshet, men att det i stället ger oss möjligheter att inordna arbetskraften i AMS på ett sätt som kan ge oss beröm i utlandet.

Vågar vi tro på Sverige längre? Kommer vi att kunna lösa våra problem? Ja, ekonomiskt sett vore vårt problem mycket enkelt att lösa, om man ginge rakt på sjukdomsorsaken och eliminerade den. Vi skulle sannolikt bara behöva återställa vårt arbetskraftskostnadsläge till 1974 års nivå för att snabbt vara på rätt väg igen mot återvunnen konkurrenskraft och framtidstro, mot ökad sysselsättning och återigen ökad välfärd. Det är fel när representanter för de anställda säger att detta skulle innebära att man avstod från förmåner som man vunnit vid förhandlingar. Vad är det för förmåner? Den sänkta standarden? Den ökade arbetslösheten? De inställda investeringarna och därmed stöldbarna från framtiden?

Den enkla sanningen är den att frågan om den svenska välfärden inte längre är förhandlingsbar. Den beror ingalunda på hur högt vi skriker. Den beror enbart på hur hårt vi är villiga att arbeta.

Onsdagen den
7 december 1977

*Den ekonomiska
politiken m. m.*

En sådan lösning skulle, jämförd med alla andra lösningar inkl. devalveringar, ha den stora fördelen att den inte skulle medföra några internationella komplikationer av den typ vi drar på oss med vår subventionspolitik eller med handelsrestriktioner.

En sådan lösning skulle ge oss en på nytt fungerande blandekonomi, där vi kan säga att företag som inte klarar sig i konkurrensen bör avvecklas till förmån för mer livskraftiga sådana. Den skulle visserligen minska skatteintäkterna, men den skulle samtidigt minska behovet av subventioner och ge mer utrymme åt välfärden.

Men om det finns en så enkel lösning på våra problem – varför kan man då inte klart utsäga att man verkligen tror på Sverige? Jo, vi står inte inför ett enbart ekonomiskt problem, utan det är ett politiskt problem, vilket vi självfallet har klart för oss i det här huset.

Jag tror också att vi inser att det förestår en mödosam psykologisk omställning om vi vill att ett respekterat och allmänt aktat Välfärdssverige åter skall kunna byggas upp.

Vi som har det politiska ansvaret måste våga stå upp och säga till svenska folket: Vi har levt långt över våra tillgångar. Vi måste genomföra en snabb anpassningsprocess för att kunna säkra vår sysselsättning och välfärden för våra gamla och handikappade. Vi måste göra klart för oss alla att frågan om välfärd är en fråga om arbete och inte en fråga om krav. Vi måste våga säga att frågan om våra företags framgång är en fråga om kvaliteten på våra företagsledningar i minst lika hög grad som en fråga om kvaliteten på våra anställda, att det gäller att upprätthålla och utveckla företagarkvalitet i lika hög grad som att utveckla de anställdas kunskap och kunnande. Vi måste våga säga att löntagarmakt utan kunskap är enbart destruktivt, att vi måste bygga upp ett näringsliv med största möjliga flexibilitet om vi vill utvecklas.

Om vi är villiga och mäktiga att ta på oss och genomföra denna inte alldeles lätta uppgift och göra det i samförstånd – då borde vi kunna åstadkomma en sådan kraftsamling att den här gamla nationen, som Gunnar Sträng sade i sitt första anförande, med förtröstan kan se på framtiden. Men då får man nog inte säga som han också gjorde, att det är orealistiskt att tro att löntagarna – och det är ju praktiskt taget alla svenskar i produktiv ålder – skall finna sig i en real standardsänkning två år i rad.

Jag tror för min del att realismen hos den alldeles övervägande delen av svenska folket är större och sundare än vad man ibland tror i kanslihus och riksdagshus.

Vi borde lära i första hand av egna erfarenheter, men det finns lärdom att hämta också i historien. Jag vill citera ur Hilding Thylanders bok om det romerska riket:

”Näringslivets tillbakagång under lång tid får knappast underskattas som en starkt bidragande faktor till rikets undergång. ---

Rom misslyckades med att skapa ett ekonomiskt system, som gav den arbetande delen av befolkningen livsvillkor, som var tillräckligt gynn-

samma för att uppmuntra dem till ökade prestationer. I stället tröttades den av allt mer stegrade skatter och bands till slut fast vid torvan eller vid sitt yrke. Den personliga friheten gick förlorad. Den ekonomiska ruinen föregick den militära och politiska. När de stora anfällen utifrån hotade det romerska riket, var dess ekonomi redan underminerad, medborgarna var uttröttade och utarmade av de bojor som staten lagt på dem.

Samtidigt med ekonomin försämrades även myntet. Penningsförsämringen pressade upp priserna och skatterna. Kejsarna och deras medhjälpare sökte botemedel mot besvärligheterna genom ökad byråkrati och centraliserad planläggning och dirigering genom detaljerade bestämmelser och hårda straff för dem som bröt mot dessa. ---

Skärpt kontroll över medborgarna blev nödvändigt på grund av dessas ständiga försök att komma från skatter och andra pålagor, som med tiden ökades, så att menige man betraktade dem som outhärdliga. Statliga ingripanden och fiskala åtgärder gjorde att hela riket stönade under trycket.”

Även den här beskrivningen har måhända en del att lära oss. Och om den kan ge anledning till att vi kryper upp ur de politiska skyttegravarna och verkligen enas kring samlande lösningar som egentligen inte borde vara alltför svåra att konstruera – då har vi anledning att tro att den här gamla nationen verkligen kan se med förtröstan på framtiden.

ALF LÖVENBORG (-):

Herr talman! I finansutskottets betänkande nr 10 föreslås riksdagen att godkänna den inriktning av den ekonomiska politiken som förordas i propositionen. Och den inriktning som förordas är att man skall fortsätta med den politik som redan har fått så förödande konsekvenser för svensk arbetarklass. Den politiken kan möjligen godkännas av en riksdagsmajoritet, men den godkänns inte av svensk arbetarklass. Dag för dag upptäcker man hur krisens bördor vältras över på de arbetandes axlar. Det sker genom nya prishöjningar, genom att massor av människor friställs, genom att hyrorna skjuter i höjden, att lönepåslagen inte kan hålla jämna steg med inflationen. Levnadsstandarden försämras för folkets stora majoritet. Så är ju det faktiska läget.

Det är alltså den politiken som finansminister Bohman och regeringen nu vill ha ett godkännande för. Arbetarpartiet kommunisterna ger definitivt inget sådant godkännande. Vi vänder oss mot hela denna politik därför att dess udd är riktad mot arbetarklassen, därför att den utformats för att skydda, bevara och befästa de kapitalägandes makt och privilegier.

Men vi vill inte göra det så enkelt som en del företrädare för det förra regeringspartiet. På den kanten har man nu hamnat i en situation då man likt Pontius Pilatus kan två sina händer och säga: Titta hur det gick när vi fick en borgerlig regering. Den måste väck så att vi kan återgå till det gamla vanliga socialdemokratiska regerandet.

Det är sant att det borgerliga maktövertagandet har förstärkt den kapitalistiska krisens verkningar för det arbetande folket, men krisen var på väg och hade kommit även om den socialdemokratiska regeringen hade suttit kvar.

Jag håller med om att de borgerliga måste vräkas från taburetterna, men inte för att man skall återgå till samma slappa administrerande av det kapitalistiska samhället som tidigare. En ny politik måste handla om makten, ägandet och styrandet av det kapital som skapas av svensk arbetarklass och inte av de 15–20 storfinansfamiljerna i vårt land.

Den kris som har drabbat Sverige har inte kommit som en blytt från klar himmel. Den statsmonopolistiska regleringens kris uppstod i Sverige i mitten på 1960-talet, samtidigt som i många andra länder. Det innebar dödsstöten för illusionen om krisfrihet och stigande välstånd i det kapitalistiska samhället. De ekonomiska krisfenomenen i de utvecklade kapitalistiska länderna blev permanenta, inflationen accelererade, arbetslösheten växte, tillväxttakten sänktes, kapacitetsutnyttjandet sjönk och valuta- och råvarukriserna förstärktes.

Drar man bort skygglapparna – reformistiska och andra – måste slutsatsen bli att det svenska samhällets kris är det statsmonopolistiska systemets kris. Endast genom att bryta monopolens makt kan den arbetande befolkningens intressen och nationens framtid säkras.

Allt tyder nu på att fler och fler av de s. k. vanliga människorna på arbetsplatserna drar den slutsatsen. Den debatt som förs, också inom socialdemokratin, är hoppingivande. Den handlar inte bara om hur man skall skifta regering, den handlar nu i högre grad än tidigare om vad man skall göra med makten.

Frågorna ställs på sin spets och gäller den ekonomiska makten: Varför skall aktieägarna, som ingenting gör, bestämma över hela industrier och branschers vara eller icke vara? Varför har inte folket, som producerar rikedomarna, makten och ägandet i sina händer?

Allt tyder nu på att vi har kommit till den punkt då det inte längre är möjligt att säkra detta systems stabilitet.

I finansutskottets betänkande nr 10 heter det bl. a.:

”Den ekonomiska politiken i vårt land har sedan 1974 varit inriktad på att överbrygga den djupa internationella lågkonjunktur som följde i oljekrisens spår. I vissa hänseenden har denna politik varit framgångsrik, anför föredraganden. Sålunda har arbetslösheten varit väsentligt lägre i Sverige än i nästan alla jämförbara länder.”

Med jämförbara länder menar man inte de socialistiska, där arbete åt alla är garanterat och lagstadgat, utan andra länder, som är ännu värre skakade av den kapitalistiska krisen än Sverige.

Men det är, herr Bohman, till föga glädje för de arbetslösa i Sverige att få veta att det finns ännu fler arbetslösa i vissa andra länder. Att gå utan jobb i Sverige känns inte lättare, om man vet att ännu fler klassbröder har berövats arbetet i Italien, England, Frankrike eller t. o. m. i kapitalismens högborg USA.

Många tecken tyder dessutom på att arbetslösheten kommer att bli än värre, att det vi nu bevittnar bara är en början. Oron sprider sig bland människorna, men den borgerliga regeringens företrädare konstaterar belåtet att allt är ganska gott. Det är beklämmande, hånfullt och utmanande.

I redogörelsen för propositionen konstaterar man lika belåtet att "prisuppgången under 1977 blir väsentligt större än vad som angavs i årets finansplan och i den reviderade finansplanen. De vidtagna åtgärderna har direkt åsyftat att påverka konsumtionen för att nå nödvändiga stabiliseringspolitiska mål."

Och visst har man nått detta mål. Man håller på att ta köttet och smöret från arbetarhemmens bord. Man har gjort det ännu djävligare för hemmens finansministrar att få debet och kredit att gå ihop. Den borgerliga regeringen har lyckats. Barnfamiljer, pensionärer, låginkomsttagare tvingas handla mindre, billigare och sämre mat. Man tvingas avstå från nödvändighetsvaror. Vanligt folk får vända devalveringskronorna fler gånger än tidigare. Så visst har herr Bohman skäl att vara belåten, om nu detta var målsättningen.

Det är våg efter våg av prishöjningar som har drabbat svenska folket under det år som snart har gått till ända. Den 1 juli höjdes priserna på viktiga baslivsmedel med i genomsnitt 70 öre per kilo på grund av jordbruksuppgörelsen. Detta bör läggas till alla övriga prisjusteringar.

Nu lär det vara dags igen. Enligt uppgifter som sipprat ut från pågående jordbruksförhandlingar har vi att vänta en ny prishöjningsvåg efter nyåret. Det påstås att regeringen inte kommer att gå in med pengar för att hindra att jordbruksavtalets höjning slår igenom på matpriserna. Det skulle i så fall betyda att priserna på mjölk, smör, kött, fläsk, ägg och andra baslivsmedel kommer att stiga efter nyåret med ca 2,7 %.

Det vore ju av betydande intresse att få ett besked från regeringens sida om detta stämmer – om man har för avsikt att med ökade subventioner förhindra ytterligare matprishöjningar eller om det är meningen att konsumenterna skall betala. Jag hoppas att någon auktoritativ företrädare för regeringspartierna kan besvara den frågan.

Arbetarpartiet kommunisterna kräver i motion nr 22 att riksdagen beslutar om införandet av allmänt och totalt prisstopp. Vi påvisar i vår motion att de prisregleringsåtgärder som redovisas i propositionen inte utgör något verkligt skydd utan bara tjänar till att camouflera det som förbereds. Vårt förslag är införandet av allmänt och totalt prisstopp och en åtgärdsplan för att åstadkomma prissänkningar.

Vårt parti förkastar den ekonomiska politik som ekonomiminister Bohman och den övriga regeringen nu vill ha godkännande för. De borgerliga vill försöka slå i svenska folket att krisen bara har en lösning, nämligen att de arbetande skall sänka sin levnadsstandard. Man försöker ge intryck av att det här är något ödesbundet, som man inte kan göra något åt, något som har kommit från himmelen eller kanske rättare sagt från helvetet, något som vi människor bara har att tåligt och stilla ta emot i hopp om bättre tider.

Onsdagen den
7 december 1977

*Den ekonomiska
politiken m. m.*

Fler och fler börjar begripa att så ligger det inte till. Det finns alternativ. Som åskådningsexempel finns de socialistiska länderna, som visserligen i den borgerliga propagandan framställs som de länder som förmenar sina folk mänskliga rättigheter, men som i själva verket har garanterat sin arbetarklass den viktigaste mänskliga rättigheten, rätten till arbete.

Utvecklingen håller redan på att besvara den gamla klassiska frågan om vilket system som besegrar vilket. Allt fler börjar fundera över hur det kan komma sig att de länder som beträtt socialismens väg är förskonade från arbetslöshet, inflation, ständiga prishöjningar osv. Symtomatiskt för detta är att t. o. m. LKAB:s chef i ett TV-program förra veckan framhöll att man måste mera rikta in sin handel mot de socialistiska länderna, som inte är krisdrabbade.

Svensk arbetarklass, socialdemokrater, kommunister, partilösa och de skikt som står arbetarklassen nära, dvs. småbönder, småföretagare, tjänstemän, kulturarbetare och andra, står inför ett vägskäl. Det gäller att välja färdriktning, och det finns bara två. Den ena innebär att man försvarar och förstärker monopolens maktställning och den statsmonopolistiska regleringen för att hålla den svenska ekonomin på fötter. Den andra innebär att man bryter upp monopolens och storkapitalets maktställning och demokratiserar statsapparaten.

Det gäller att samla alla de grupper som nu upplever en kraftig försämring av sin situation i en demokratisk front för att slå tillbaka borgerligheten och storkapitalets gemensamma offensiv. På lång sikt finns det bara en lösning, nämligen övergång till planhushållning och socialism. I dag gäller det att slå tillbaka de direkta attackerna mot arbetarklassens standard och de reformer man tillkämpat sig under hård kamp.

Arbetspartiet kommunisterna ställer följande aktuella kampkrav:

En avtalsrörelse 1978 med en mobilisering och höjd kampberedskap inom den fackliga rörelsen för att möta arbetsköparnas politiska offensiv och ett resultat som ger höjda reallöner och som under avtalsperioden garanterar ett bibehållet realvärde.

Totalt och varaktigt prisstopp.

Bort med moms.

Inga hyreshöjningar 1978.

Höjningar av pensioner, barnbidrag, bostadsbidrag och studielån för ökad köpkraft.

Ökade resurser till hälso- och sjukvården.

Facklig vetorätt vid permitteringar och nedskärningar.

Sju timmars arbetsdag.

Kraftig ökning av bostadsbyggandet och byggandet av barndaghem samt annan social service.

Ingrepp mot de internationella bolagens skatteflykt.

Skärpt beskattning av arv och förmögenheter, spekulationsvinster på mark och egendom samt skärpt bolagsskatt.

Begränsning av kapitalexporten och ökad valutakontroll.

Ett fullt förstatligande av handelsståls- och specialstålindustrin, hela

varvsindustrin samt teko- och glasindustrin.

Ett statligt utvecklingsprogram för Norrbotten med bl. a. fullföljandet av Stålverk 80.

Ökade statliga industrisatsningar inom det allmänna stödområdet.

Stopp för svenska koncernetableringar utomlands.

Ökad förädling inom de statliga företagen och en planmässighet för förbrukning av svenska råvaror och naturtillgångar.

Omvandling av fjärde AP-fonden till ett aktivt instrument för statliga industrisatsningar för fler arbetstillfällen.

Statlig styrning av investeringspolitiken tillsammans med de fackliga organisationerna.

Utökat samarbete med de socialistiska länderna genom upprättande av bilaterala långfristiga handels- samt forsknings- och utvecklingsavtal.

Utökade bilaterala handelsavtal med utvecklingsländerna inom bl. a. råvaru- och energisektorn.

I ett längre perspektiv sätts ovillkorligen större kampuppgifter på dagordningen. Dit hör förstatligandet av alla viktiga industribranscher, banker och kreditinstitut och skapandet av en fullödig demokrati på det ekonomiska livets område.

Dessa krav innebär en annan färdriktning än den som anges av den nuvarande regeringen, men den är den enda möjliga och riktiga ur arbetarklassens synpunkt.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till vår motion 38. Jag yrkar vidare bifall till det i kammaren utdelade yrkandet i anslutning till motionen 1977/78:22, innebärande att riksdagen med anledning av motionen 1977/78:22 beslutar hos regeringen begära

1. att allmänt och totalt prisstopp införes och
2. att en åtgärdsplan upprättas för att åstadkomma prissänkningar på i första hand alla dagligvaror.

Slutligen yrkar jag bifall även till det särskilda yrkande i anslutning till motionen 1977/78:35 som utdelats i kammaren, innebärande att riksdagen med anledning av motionen 1977/78:35 beslutar anta följande

Förslag till

Lag om ändring i kommunalskattelagen (1928:370)

Härigenom föreskrives att 48 § 2 och 3 mom. kommunalskattelagen (1928:370) skall ha nedan angivna lydelse.

2 mom. Skattskyldig fysisk person, som varit här i riket bosatt under större delen av beskattningsåret, äger att å den i hemortskommunen taxerade inkomsten åtnjuta kommunalt grundavdrag enligt vad nedan sägs.

Grundavdraget är 9 000 kronor om den skattskyldiges enligt lagen (1947:576) om statlig inkomstskatt taxerade inkomst uppgår till högst 60 000 kronor och, om inkomsten är större än 60 000 kronor, 9 000 kronor minskat med 10 % av inkomsten till den del den överstiger 60 000 men

Onsdagen den
7 december 1977

*Den ekonomiska
politiken m. m.*

inte 105 000 kronor. Överstiger inkomsten 105 000 kronor utgör grundavdraget 4 500 kronor.

Har skattskyldig under beskattningsåret uppburit lön eller annan gottgörelse som utgör skattepliktig inkomst enligt lagen (1958:295) om sjömansskatt skall grundavdraget beräknas med hänsyn till summan av den skattskyldiges taxerade inkomst enligt andra stycket, den beskattningsbara inkomsten enligt nämnda lag samt enligt 1 § 2 mom. lagen skattepliktig dagpenning. Det sålunda beräknade grundavdraget skall minskas med en tolfedel för varje period om trettio dagar, för vilken den skattskyldige uppburit beskattningsbar inkomst och skattepliktig dagpenning som förut nämnts.

Det belopp för grundavdrag, som erhålles vid tillämpning av andra eller tredje stycket, avrundas uppåt till helt tiotal kronor.

3 mom. Skattskyldig fysisk person, som varit här i riket bosatt under högst hälften av beskattningsåret, äger i hemortskommunen åtnjuta kommunalt grundavdrag enligt följande. Grundavdraget är 750 kronor för varje kalendermånad eller del därav, varunder den skattskyldige varit bosatt här i riket, om den skattskyldiges enligt lagen (1947:576) om statlig inkomstskatt taxerade inkomst uppgår till högst 30 000 kronor. Är inkomsten större än 30 000 kronor, minskas det avdragsbelopp, som eljest skolat utgå, med 10 % av inkomsten till den del den överstiger 30 000 men icke 52 500 kronor. Är inkomsten större än 52 500 kronor utgör grundavdraget 2 250 kronor. Avdraget beräknas i övrigt med motsvarande tillämpning av bestämmelserna i 2 mom.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1978 och tillämpas första gången i fråga om 1979 års taxering.

HANS PETERSSON i Röstånga (fp):

Herr talman! Jag skall behandla den del av utskottsbetänkandet som berör sparandet och då främst banksparandets villkor. Med motion 1976/77:51 som bakgrund skall jag något beröra nödvändigheten av att öka detta sparande och visa hur inflationen under en rad av år sugit musten ur och raserat bankspararnas kapital. Under tiden har den nya generationens människor – de som insett att banksparandet är något gammaldags och olönande – skördat vinsterna, medan främst hushållsspararna blivit de stora förlorarna.

I avsnittet om sparande och budgetunderskott konstaterar finansutskottet inledningsvis att sparandet i samhället är för litet i förhållande till våra resurser. Hela avsnittet andas sedan idel oro över nedgången i det totala sparandet. I allt detta är det lätt att instämma intill varje bokstav. Utskottsslutsatsen att det nu inte är rätt tidpunkt att ta ställning till enskilda förslag, som kommit fram i motioner, är däremot märklig. Aldrig någonsin har det varit så angeläget att stimulera det enskilda sparandet som det var när motionen väcktes och som det är just nu.

Under en rad av år har inte inflations- och ränteförhållandena varit

i takt, och därigenom har de skapat en orimlig situation på sparmarknaden. Hela tiden har det varit och är småspararna – för vilka banksparatet är något naturligt och bekvämt – som kommit i kläm. Visserligen växer siffrorna för varje år i deras sparbanksböcker i takt med insättningar och ränteföringar. Men detta är ju mest något av en synvilla. Sanningens minut inträder då man för sitt uttagna kapital skall köpa varor som man sedan länge sparar till.

De resursstarka, de som inte är beroende av en lättillgänglig sparreserv, har möjligheter till mera inflationssäkra placeringar i fastigheter, i antikviteter osv. Att hela sparmarknaden håller på att gå snett visar det enorma utbud av spekulationsobjekt från diamanter, vilkas värde påstås fördubblas på kort tid, till mer eller mindre kufiska medaljer. Inte på något sätt gagnar dessa "sparformer" vårt samhälle. Döda föremål i byrååador bidrar sannerligen inte till att öka vår tillväxt.

Riksgäldskontorets obligationer av typ Spar 77, som utbjuds med hjälp av väldig reklam, är ett sätt att hålla inflationsförlusterna lägre än genom banksparatet. För dem som inte utnyttjat schablonavdraget vid deklarationen ger de ett nästan fullgott skydd – om den allmänna inflationen hålls inom måttlighetens gräns. För dem som utnyttjat avdraget halveras kanske förlusten jämfört med banksparatet. Detta är naturligtvis hyggligt. Men vilka banker kan konkurrera om insättarnas medel på dessa villkor? Bankerna har till uppgift att sälja Spar 78, att reklamera för dem. Det måste de göra, även om jag föreställer mig att de gör det ganska motvilligt. Kunder som tar ut sparmedel för att köpa Spar 77 är naturligtvis inte bankernas drömkunder. Därmed intet ont sagt om dessa obligationer, men jämförelsen visar banksparatens dåliga villkor.

Men spararna är ju samtidigt långivare och som sådana oumbärliga. Deras sparade medel ställs till statens, till kommunernas, till näringslivets, till bostadsföretagens osv. disposition. Men hela tiden är det spararna – och då främst småspararna – som är de stora förlorarna, medan låntagarna kammar hem sina inflationsvinster.

Bankerna kan inte av egen kraft erbjuda dessa insättare inflationssäkra sparformer. Det är givetvis omöjligt i en så centralstyrd kreditmarknad som vi har i vårt land. Därför måste det för staten – landets i särklass störste låntagare – vara en ovillkorlig plikt att satsa medel så att hushållsspararna åtminstone slipper negativ ränta och för varje år en urholkning av sparmedlen.

Bankerna har – som jag ser det – tvingats spela med och därmed underlåtit att informera sina kunder om den faktiska utplundring spararna utsatts för.

Den bistra sanningen förtegs länge. I stället för våldsamma protester från detta håll synes det mer ha varit en besvärande tystnad. Denna tystnad bröts för några år sedan. Då meddelades att man tillsatt en kommitté som skulle utreda frågan om ett system för inflationskyddat sparande. Först i våras var utredningen klar.

Det är främst regering och riksdag som har det yttersta ansvaret för

Onsdagen den
7 december 1977

*Den ekonomiska
politiken m. m.*

sparandets villkor och därmed också för bankernas hushållssparande. Villkoren har länge varit orimliga. Vårt land behöver småspararnas medel. Men för att få till stånd ett ökat sparande är det absolut nödvändigt att på något sätt kompensera spararna för inflationen. De skall inte behöva förlora på att de gör samhället tjänster.

Finansutskottet har legat på motionerna om sparandet i snart ett år i avvaktan på de överväganden som alltjämt pågår inom ekonomidepartementet. Jag föreställer mig att utskottet – i likhet med oss motionärer – förväntat förslag om sparandets villkor. Jag beklagar på alla hushållssparares vägnar att förslag ännu inte kommit.

Den gamla regeringen underlät att på allvar tackla problemet. På den nya regeringen har jag naturligtvis förväntningar – och jag förväntar mig att det snart, mycket snart, skall vara dags att övergå från överväganden till handling.

Statsministern THORBJÖRN FÄLLDIN:

Herr talman! Hela industrivärlden har nu under bortåt fyra år i sträck präglats av stagnation och låg tillväxt. Därmed har det tidigare konjunkturmönstret under efterkrigstiden brutits. Det har visserligen inte heller efter oljekrisen saknats ansatser till uppgång i konjunkturen. Men den spontana tillväxtkraften har då varit svag. Den har dessutom motverkats av den restriktiva ekonomiska politik som de ledande länderna genomgående fört. Konjunkturen har därmed aldrig fått möjligheter att skjuta fart på samma sätt som efter tidigare perioder med avmattning.

Arbetslösheten har därmed successivt fått allt större omfattning. Massarbetslöshet har för första gången sedan 1930-talet blivit en realitet även i avancerade industriländer. Arbetslöshetssiffrorna har med få undantag hållit sig mellan 5 och 8 %. Det innebär att sammanlagt 12–15 miljoner människor regelbundet gått arbetslösa i OECD-området de senaste åren. Samtidigt har industriinvesteringarna utvecklats svagt till följd av överkapaciteten i många branscher. Inflationstakten har efter hand pressats ned i de länder som medvetet accepterat arbetslösheten för att få ned priserna. Genomsnittligt har ändå takten i prisstegringarna legat kvar på hög nivå. Det gäller inte minst om prissänkningarna ställs i relation till inkomstökningarna under samma period. Sist men inte minst har den internationella handeln kraftigt störts av det allt vidare gapet mellan länder med överskott i sin utrikeshandel och länder med underskott. Dessa bytesbalansproblem har också utgjort den viktigaste grogrunden för de återkommande valutakriserna och under senare tid också för en spirande protektionism.

Allt tyder dess värre på att även 1978 internationellt sett blir ett ekonomiskt svagt år. Världsekonomin har under det senaste halvåret utvecklats betydligt långsammare än vad de flesta bedömare i Sverige och utomlands tidigare funnit anledning att räkna med. Det ur svensk synpunkt mest oroande är att avsaktningen i tillväxttakten främst gör sig gällande i de västeuropeiska industriländerna, dvs. i de delar av världen

där svensk exportindustri har sina viktigaste avsättningsområden.

Till denna utveckling bidrar liksom tidigare den mycket restriktiva finanspolitiken i de stora industriländerna. Ur svensk synpunkt intar därvid Västtyskland en strategisk roll, men också ett land som Japan tycks i stort sett vara berett att behålla sin restriktiva politik, trots rekordstora överskott både i handeln med andra länder och i bytesbalansen. Konsumtionstillväxten blir därigenom inte tillräcklig för att kapacitetsutnyttjandet skall förbättras. Det innebär i sin tur att också industriinvesteringarna fortfarande utvecklas mycket svagt. Sveriges stora andel av kapitalvaror i sitt exportsortiment utgör i detta sammanhang en extra belastning.

Den nuvarande expansionstakten i Västeuropa är inte heller tillräcklig för att märkbart öka efterfrågan på arbetskraft. Tvärtom finns det, som finansutskottet framhåller i sitt betänkande, uppenbara risker för att arbetslösheten ute i världen ytterligare kommer att öka från den redan mycket höga nivån. Det gäller inte minst därför att så stor del av investeringarna görs i arbetskraftsbesparande syfte och inte i första hand för att öka produktionskapaciteten.

Det enda som skulle kunna ändra på denna bild på kort sikt skulle vara en omläggning av den ekonomiska politiken i de stora länderna, i de tunga ekonomierna. Någon mera uttalad vilja att bedriva en mer expansiv politik finns det som sagt dock tyvärr inte i t. ex. Västtyskland. Expansionstakten hålls där nere med hänsyn till priserna även om det går ut över sysselsättningen. Under alla förhållanden kan man inte vänta sig någon särskilt omfattande stimulans av den svenska ekonomin via vår export förrän tidigast under senare delen av 1978.

Sverige är mer än de flesta länder beroende av sin utrikeshandel för den industriella tillväxten och för att upprätthålla en hög levnadsstandard. Därför får med nödvändighet en så långvarig och djup internationell lågkonjunktur som den under de senaste åren kraftiga verkningar på den svenska ekonomin.

Det dröjde dock ganska länge innan 1974–1975 års internationella konjunkturedgång fick verkligt genomslag i Sverige. Det hängde framför allt samman med de kraftiga prishöjningarna på flera av våra viktigaste egna exportvaror samtidigt med höjningarna av oljepriserna. Under det att oljeprishöjningarna blev bestående blev däremot de höga priserna på våra egna exportvaror av kortvarig natur. Därmed träffades också Sverige med full kraft av den internationella lågkonjunkturen.

Verkningarna blev dock annorlunda i Sverige än i många andra länder genom den medvetna satsningen – i stor, för att inte säga fullständig, enighet – på att hålla arbetslösheten tillbaka. Däremot blev bl. a. effekterna på exportvolymen och på bytesbalansen desto kraftigare genom att 1974 och 1975 års exportprishöjningar åtföljdes av kraftiga ökningar både av inkomstnivån och av den privata och offentliga konsumtionen. I den situation med försämrade bytesförhållanden som därefter inträffat har de svenska exportvarorna därmed kommit att framstå som alltför

dyra i konkurrensen på världsmarknaden. De svenska exportföretagen har inte bara fått bära sin andel av avsaktningen i världshandeln utan dessutom förlorat marknadsandelar såväl till traditionella konkurrenter i industriländerna som till nya konkurrenter utanför Europa.

Arbetslöshetsproblemen i Sverige har kunnat bemästras bara genom de medvetna åtgärder som regeringen satt in på flera fronter samtidigt.

En typ av åtgärder har direkt tagit sikte på att få fart på exporten, underlätta avvecklingen av de stora lager som har byggts upp i basindustrierna och att göra svenska varor attraktivare i Sverige i konkurrens med importen. Devalveringen och den sänkning av arbetsgivaravgiften som riksdagen nu skall besluta om har just den inriktningen. En devalvering får sin stora betydelse först på något längre sikt. I ett övergångsskede kan den t. o. m. leda till en viss försämring av bytesbalansen till följd av de högre importpriser som blir en oundgänglig följd av en sådan åtgärd. De positiva effekterna på exportvolymen av valutakursändringarna kan väntas först under 1978 och nå full effekt först 1979. Redan nu kan man emellertid också finna exempel på att devalveringen skapat ökade säljmöjligheter för exportnäringarna.

En andra grupp av åtgärder har omfattat olika arbetsmarknads- och industripolitiska insatser för att förhindra friställningar och nedläggningar i sådana företag och branscher, där svårigheterna bedömts vara av övergående art. Här har regeringen utnyttjat i stort sett hela den katalog av åtgärder som utvecklats under de årtionden vi bedrivit en aktiv konjunkturpolitik här i landet. I stor utsträckning har det rört sig om utbildning i företagen med stöd av den s. k. 25-kronan, AMS-utbildning och beredskapsarbeten. Men staten och kommunerna har också bidragit till att hålla hjulen i gång genom att tidigarelägga byggen och planerade inköp av materiel till bl. a. SJ och televerket. Därutöver har de olika investeringsstimulerande åtgärderna, som t. ex. det särskilda investeringsavdraget och motsvarande bidrag, förlängts i flera omgångar.

Den tredje typen av åtgärder utgörs av de egentliga krispaketen. De har som är väl känt i stor utsträckning satts in i sådana näringar som varvsindustrin, sjöfarten, stålindustrin och tekoindustrin. Gemensamt för dessa näringar är att det finns en betydande internationell överkapacitet och att stora lättillgängliga råvarufyndigheter tagits i anspråk de senaste åren. Det finns därför inte förutsättningar att driva verksamheten i samma omfattning i Sverige som tidigare med vårt relativt höga kostnadsläge. Det gäller i de fallen att rädda och utveckla de mest livskraftiga delarna och söka underlätta omställningen till annan verksamhet antingen inom det gamla företagens ram eller genom att skaffa ersättningsindustri. Det är en svår uppgift även i goda tider och kräver dessutom som regel så stora kapitalinsatser på en gång att statlig medverkan blir något av ett "måste" för att det skall lyckas.

Den fjärde gruppen av åtgärder utgörs av de klart framtidsinriktade näringspolitiska åtgärder som satts in för att stärka konkurrenskraften i det svenska näringslivet på lång sikt och därmed underlätta en framtida

utbyggnad av produktionsapparaten och en ökning av arbetstillfällena. Till den typen av åtgärder hör bl. a. det s. k. småföretagspaketet. Re-geringen förbereder därutöver bl. a. en utbyggnad av stödet till teknisk utveckling och forskning samt av den exportfrämjande verksamheten.

Det finns anledning att särskilt understryka att det har behövts denna bredd på insatserna för att klara sysselsättningen så pass bra som vi ändå har gjort i vårt land. Jag vågar säga att ingen regering under efterkrigstiden har ställts inför så svåra problem som vi nu har att brottas med. Det är mot den bakgrunden anmärkningsvärt att arbetslöshetssiffran i Sverige kunnat hållas vid och under 2 %. Det totala antalet jobb har fortsatt att öka, men det har varit i en långsam takt. I nästan alla med Sverige jämförbara länder ligger arbetslösheten tre till fyra gånger högre, dvs. mellan 5 och 8 %.

Arbetslöshetsproblemen i Sverige finns framför allt på sådana orter där större företag permitterat eller lagt ner tillverkningen och näringslivet i övrigt är ensidigt. Mest oroande är kanske ändå ungdomsarbetslösheten, som förblivit hög trots de omfattande insatserna från både staten och kommunerna. Ytterligare insatser är här nödvändiga – också från kom- munernas sida. Även när det gäller ungdomsarbetslösheten är dock talen betydligt högre i andra länder.

När det gäller inflationsbekämpningen har vi i Sverige hittills klarat oss mindre bra, även om den höga takten i prisökningarna delvis kan tillskrivas de åtgärder som måst vidtas för att på sikt få ner inflationen: momshöjningen, justeringarna av valutakurserna osv. Till de relativt få ljuspunkterna i ekonomin just nu hör ändå att vi under senaste tiden haft en uppbromsning i prisökningarna. Det är ett tillfälle som vi måste ta till vara för att få in den ekonomiska utvecklingen i lugnare banor. Kampen mot inflationen måste med andra ord ges ännu större vikt. Där- vid blir de åtgärder som vidtas för att hålla kostnadsutvecklingen i schack av avgörande betydelse.

Sammantaget innebär de olika åtgärderna på den ekonomiska poli- tikens, industripolitikens och arbetsmarknadspolitikens område – som jag understrukit här i kammaren tidigare – att de sysselsättningsfrämjande insatserna nu har en omfattning som aldrig tidigare förekommit i vårt land, inte ens under djupa kristider. Sysselsättningen har satts främst, och det är vad medborgarna har rätt att kräva i en modern välfärdsstat.

Motståndet på exportmarknaden har emellertid samtidigt inneburit att vi i stor utsträckning har fått skjuta kostnaderna för sysselsättnings- och strukturpolitiken framför oss genom ökad upplåning i utlandet. Mycket litet har ännu kunnat betalas genom exportinsatser. Det ställer oss utan tvivel i svårigheter för den närmaste framtiden. Med en fortsatt restriktiv politik i för Sverige viktiga exportländer och utan en mera markerad internationell konjunkturuppgång kommer Sverige att i större utsträck- ning än hittills tvingas välja mellan att dra ner sysselsättningsambitio- nerna och att dra på folkhushållet en låneskuld som innebär bördor långt in i framtiden. Det är det val vi står inför om inte efterfrågesituationen

utvecklas positivt runt om i vår omvärld. Det vi själva i första hand kan göra är att anpassa kostnadsläget på ett bättre sätt till vår omvärld. Genom bl. a. sänkningen av den svenska valutakursen har regeringen lämnat sitt bidrag till denna utveckling. Därigenom bör vi åtminstone delvis kunna ta igen det som har gått förlorat av vår tidigare andel i världshandeln. Men för att den svenska utrikeshandeln och ekonomin i stort sett skall komma i balans igen måste vi också sätta vår lit till en uppgång i aktiviteten i vår omvärld.

Det jag nu sagt innebär inte att det finns skäl att ångra de insatser som är gjorda och att vi förgäves dragit på oss en betydande utlandsskuld. Det dyraste alternativet är alltid arbetslöshet, ekonomiskt men framför allt socialt och rent mänskligt. Och det hade varit alternativet. De som kritiserar utlandsupplåningen och menar att insatserna i krisbranscherna varit alltför omfattande borde också konkret tala om vilka åtgärder det är som varit felaktiga. Skulle regeringen ha medverkat till en snabbare bantning av varvsindustrin, stålindustrin och tekoindustrin, eller på vilka områden skulle man ha hållit igen på alla dessa insatser som är gjorda av omtanke om sysselsättningen?

De tal som nämnts i den offentliga debatten beträffande kostnaderna för krispaketen – 25–30 miljarder kronor – är också överdrivna på så sätt att de inkluderar inte bara direkta bidrag utan också lån och statliga borgensåtaganden, som förhoppningsvis inte skall behöva lösas in.

Socialdemokraterna har i det längsta hävdats att man skulle ha klarat sig med enbart punktinsatser – med vad man kallar selektiva åtgärder – mot arbetslösheten och att de generella åtgärder som regeringen har vidtagit var felaktiga. Men då skulle man ha tagit på sig en hopplös uppgift. Därför har det inte heller funnits något egentligt alternativ till regeringens sysselsättningspolitik. Den socialdemokratiska kritiken mot regeringen har blivit en kritik för kritikens egen skull och därmed ganska verkningslös trots det tidvis höga tonläget. Jag tror dock att även socialdemokraterna nu mer och mer börjar inse vidden av de problem vi står inför och vilkas orsaker kan sökas flera år tillbaka i tiden. Detta borde ge oss ökade förutsättningar att ta oss an de ekonomiska problemen med gemensamma tag.

Gunnar Sträng ville för en tid sedan ge sken av att oppositionspolitik kunde jämföras med skuggboxning. Ja, så som socialdemokraterna under drygt ett år bedrivit oppositionspolitik kan det vara berättigat med en sådan beskrivning. Men ett oppositionsparti har också möjligheter att på ett mer konstruktivt sätt bidra till den politik som förs. Det har inte minst vi i centern demonstrerat många gånger under vår tid i opposition. Socialdemokraterna har däremot under sitt år i opposition valt spegelfäkteriet framför att på allvar bidra med de konstruktiva förslagen.

Herr talman! Framför oss ligger alltså ytterligare ett år, där kostnaderna för en aktiv sysselsättningspolitik i stor utsträckning måste betalas med lån i utlandet. Först därefter kan en internationell uppgång i förening med de vidtagna valutakursförändringarna och andra åtgärder som vi

själva har genomfört väntas ge ökad draghjälp åt exportindustrin.

För regeringen är dock nu liksom tidigare vägvalet klart: sysselsättningen måste sättas främst. En mera markerad anpassning av den ekonomiska politiken till det internationella mönstret skulle också vara att riva ner mycket av det som vi har lyckats att försvara under de gångna två lågkonjunkturåren.

Det finns också skäl att understryka att vi kan bedriva en sådan politik just därför att vår ekonomi i grunden är stark. För det är i många avseenden ett uttryck för styrka och inte för svaghet att under ytterligare ett år kunna ta på sig vad det kostar att driva en från omvärlden avvikande sysselsättningspolitik. Det finns också all anledning att hysa optimism beträffande det svenska näringslivets förmåga att hävda sig när de nuvarande påfrestningarna väl är övervunna.

Men det vore samtidigt ansvarslost att inte erkänna att fortsatta stora underskott i utrikesaffärerna och i statens budget år efter år både gör oss mer sårbara i kommande lågkonjunkturperioder och lägger ökade bördor på den generation som kommer att vara aktiv i arbetslivet under 80-talet. Jag kan försäkra att regeringen har samma synsätt på de nu förutsedda underskotten i statens budget och i handels- och bytesbalansen som finansutskottet ger uttryck för i sitt utlåtande.

Det gäller därför bl. a. att pröva alla möjligheter att hålla utgifterna tillbaka i den budget som skall läggas fram efter jul. Samtidigt måste man vara på det klara med att möjligheterna att göra mer avsevärda besparingar inte är så stora utan att det allvarligt inkräktar på det sociala trygghetssystemet. Återhållsamheten måste därför också sätta sin prägel på andra samhällssektorer, om dagens obalansproblem skall kunna övervinnas inom rimlig tid och utrymmet kunna vidgas för produktiva investeringar.

När LO:s ordförande för en tid sedan berörde frågan om de resurser som under åren framöver krävs för att klara åtagandena gentemot pensionärerna både när det gäller pensionerna och vårdförhållandena, tolkades detta som om han ifrågasatte värdesäkring av pensionerna. Dess bättre har dock både Gunnar Nilsson och Olof Palme senare tagit avstånd från alla sådana tankar. Men i ett avseende kan det ändå finnas anledning att dröja vid de synpunkter som Gunnar Nilsson utvecklade. Jag vill gärna säga att var och en som försöker underblåsa en opinion mot regeringen för att den inte tillräckligt starkt försöker hävda realinkomsterna för de aktiva grupperna bör besinna fakta innan man går vidare med den opinionsbildningen.

Till fakta räknar jag att redan gjorda utfästelser ställer krav på en större kaka att dela än den vi har i dag. Sedan några år tillbaka lånar vi utomlands just därför att den egna kakan inte räcker. Detta är vårt gemensamma utgångsläge. Vi har också gemensamt lovat ett ökande antal pensionärer värdesäkra pensioner, och vi har lovat dem som bara har folkpension eller folkpension och en liten ATP en viss standardökning. Vi har lovat att bygga ut åldringsvård och långtidsvård. Vi har gjort åtaganden när

Onsdagen den
7 december 1977

*Den ekonomiska
politiken m. m.*

det gäller barnsomsorgen. Vi måste kompensera barnfamiljerna för prisökningarna. Att de människor som trots alla ansträngningar blir arbetslösa skall ha samhällets stöd betraktar vi också som självklart. Men låt oss då också erkänna att kakan måste bli större, om vi skall klara detta utan fortsatt upplåning.

Sammantaget innebär det jag nu redovisat helt enkelt att det är vi som tillhör de aktiva grupperna som under ett övergångsskede måste ta på oss uppoffringarna. Detta gäller i första hand dem av oss som har ett tryggt och relativt inkomstbringande jobb – som löntagare eller som företagare. Ju mer de aktiva grupperna kräver, desto svårare blir det att klara löftena till pensionärer, till handikappade och till andra svaga i samhället. Det sambandet lär vara ofrånkomligt.

Herr talman! Från regeringens sida har vi klart sagt ifrån att de åtaganden jag redovisat skall infrias. Vi utgår från att svenska folket skall vara berett till den solidaritet med de svaga i samhället som detta kräver.

Under detta anförande övertog talmannen ledningen av kammarens förhandlingar.

OLOF PALME (s):

Herr talman! Kjell-Olof Feldt och andra socialdemokratiska talare har utförligt belyst vår syn på dagens debattämne. Jag kan därför begränsa mig till några allmänna reflexioner.

En debatt i riksdagen har bl. a. till uppgift att ge allmänheten upplysningar om avgörande politiska frågor. Människorna skall få besked.

Det kan de få på olika sätt. Vi har just hört ett ganska långt anförande av statsminister Fälldin. Det kanske mest intressanta i det var att där icke nämndes ett ord om decentralisering och regional utjämning, icke ett ord om 400 000 nya jobb, intet om vårdnadsbidrag, intet om kärnkraft, intet om miljön, intet om stora statliga bidrag till kommunerna – allt detta som har varit perenner i varje centerpartistiskt anförande under de senaste åren.

Det är också en typ av besked. Men en sammanfattning av dagens debatt ger tyvärr vid handen att den borgerliga regeringens företrädare och försvarare inte har lyckats ge de besked som människorna i en orolig tid vill ha. De allvarliga frågorna förblir obesvarade: Hur går det med jobben? Hur går det med de stora underskotten i bytesbalans och budget? Hur blir framtiden?

De obesvarade frågorna hänger kvar i luften. Det känns därför ödsligare än vanligt i denna kammare.

Jag har under den senaste tiden rest rätt mycket i vårt land. Detsamma gäller många andra socialdemokrater. Vår erfarenhet är att det politiska intresset är större och mer allvarsmättat än kanske någonsin tidigare. Det beror inte på ett ökat intresse för några enskilda personer. Det beror framför allt på den oro och osäkerhet som människorna känner, på en ökad fruktan för framtiden som alltmer börjar breda ut sig i vårt land.

Men oron speglar inte en känsla av uppgivelse. Många människor är i dag beredda att aktivt medverka för att lösa problemen, för att möta en hotfull framtid med konstruktiva insatser i politiken, på jobben, i vardagslivet. Denna vilja till aktiv medverkan är vår viktigaste tillgång i dag. Den måste växa sig än större och komma att omfatta fler människor. De problem vi i dag upplever måste vi tillsammans arbeta oss ur. Detta är en avgörande insikt.

Denna breda vilja till ansvar för att lösa dagens problem och framtidens måste läggas till grund för en bred folklig politik. Om resultatet uteblir, om viljan till insatser skingras av pessimismens handlingsförlamning, då riskerar vi att mista det viktigaste, folkets gemensamma kamp för en bättre framtid.

Med denna utgångspunkt måste en granskning av regeringens politik och brist på politik bli kritisk. Jag vill här nämna sex områden där regeringen enligt vår uppfattning riskerar att undergräva vår nations möjligheter att skapa en god framtid för vårt land.

Det är först och främst uppenbart att vårt land saknar en samlad ledning. I viktiga sakfrågor är regeringen djupt splittrad. Den inbördes kampen mellan de tre regeringspartierna utspelas delvis inför öppen ridå. När behovet av samlad handling är som störst hotar landets regeringschef de andra två regeringspartierna med nyval. I stora och viktiga politiska sakfrågor ersätts en möjlig bred parlamentarisk samling med en förlamande splittring i den trängre regeringskretsen.

Herr Bohman åberopade för en stund sedan professor Erik Lundberg som sanningsvittne, kronvittne. Jag vill säga att när Erik Lundberg nyligen i en stor intervju i en tidning skulle peka på svårigheter i vår situation i Sverige i dag, så var en av de avgörande faktorer han pekade på, att vi har en mycket svag regering. En mycket svag regering, herr Bohman!

Det beror ju, herr talman, inte på att regeringen skulle ha ett dåligt parlamentariskt underlag. Den har tvärtom ett starkare parlamentariskt underlag än vi väl någonsin hade. Det beror på att den inte för en handlingskraftig politik.

Ni har i val fått ert uppdrag att regera. Och det är ett konstitutionellt faktum att det är ni som har avgörandet. Vi är självfallet beredda till nyval när ni bestämmer er för att det är den bästa utvägen ur de självpåtagna svårigheter ni nu tillåter förlama er.

Men till dess blir mitt enkla råd: Sätt i gång och regera. Gör alla de kompromisser vi vet att ni kommer att göra. Och gör dessa kompromisser snabbt så att ni kan ta en samlad ledning för vårt land under den tid ni har. Det är detta människorna förväntar sig av en regering, särskilt i tider av svårigheter.

Det andra området jag vill nämna är den ekonomiska politiken. I år har vi för första gången sedan det här landet sist hade en borgerlig regering en klar minskning av vår samlade produktion. Vi har rekordhöga prisökningar. När Thorbjörn Fälldin nyss sade att vi måste lägga ännu större vikt vid kampen mot inflationen var det ju ett s. k. understatement.

Onsdagen den
7 december 1977

*Den ekonomiska
politiken m. m.*

Vi har en inflation som ligger långt över genomsnittet för Europa.

Arbetslösheten har ökat. Allvarligast är den kraftiga ökningen av ungdomsarbetslösheten. Industriinvesteringarna sjunker kraftigt. Underskottet i bytesbalansen ökar snabbt. Detsamma gäller budgetunderskottet. Den offentliga sektorns finansiella sparande rasar.

När det gäller ekonomin blir 1977 det sämsta året i mannaminne. Detta beror inte bara på en dålig borgerlig ekonomisk politik. Det beror också i hög grad på internationella företeelser som den borgerliga regeringen i och för sig inte kan lastas för. Och jag har i alla mina anföranden de senaste månaderna sagt att vårt land naturligtvis fått uppleva svårigheter även om vi haft en socialdemokratisk regering, på grund av dessa internationella faktorer.

Men detta fritar på intet sätt regeringen från de allvarliga misstag som den begått i den ekonomiska politiken. Det är tvärtom så att i svåra tider är det särskilt allvarligt med en dålig politik. Jag skall här inte uppehålla mig vid de redan gjorda misstagen, utan endast framföra två bestämda varningar.

Jag vill i förbigående säga att ni väldigt mycket har uppehållit er vid det förflutna. Herr Wachtmeister talade om avtalsrörelsen 1975 och sade att man var nära ett ettårsavtal. Det är alldeles fel. Jag var i hög grad med i den avtalsrörelsen. Det var ju så att båda parter begärde att, för att lösa upp en hopplös situation, regeringen måste gå före och göra upp med de offentliganställda. Först därefter kunde förhandlingarna komma i gång.

Nu till mina varningar.

Den första varningen gäller den budget som den borgerliga regeringen lägger fram i januari. Jag vill understryka det allvar som finansutskottet tillmäter denna budget och det budgetunderskott som budgeten kommer att innehålla. Det är endast regeringen som har den nödvändiga apparaten för den beslutsamma budgetbehandling som krävs i dagens situation. Vi räknar från oppositionens sida med att regeringens exklusiva möjligheter i detta avseende kommer att tas till vara och att de alarmerande rapporter om budgetunderskottets storlek, som då och då har lämnats i pressen, inte kommer att infrias. Det är ni som är ansvariga för att det budgetunderskott som presenteras i januari kommer att vara samhällsekonomiskt försvarbart och att det blir förenligt med ett brett ansvar för den ekonomiska utvecklingen och förtroendet för svensk ekonomi.

Den andra varningen gäller er politik på något längre sikt. Vi minns alla vad som hände i valrörelsen. Det var, för de borgerliga partierna, de stora löftenas valrörelse. Ni för land och rike kring och lovade. När ni efter valet satt i kanslihuset och hade en betryggande majoritet här i riksdagen, visade det sig snabbt att löftena inte var allvarligt menade. Då stundade besvikelsens tid för många av era väljare. Och redan de få löften ni ändå ansåg er tvungna att infria medverkade till en ansvarslös finanspolitik och ökade klyftorna i vårt samhälle.

Därom har vi talat och därom kommer vi ofta att tala i framtiden.

Men det är på sätt och vis än värre att ni inte tycks ha lärt er någonting av dessa för er och för det svenska folket så dyrköpta erfarenheter. När den borgerliga regeringen genomförde sin senaste devalvering angrep vi vid sidan av ekonomiminister Bohmans lösmyntheter devalveringen framför allt därför att den inte ingick i en målmedveten ekonomisk strategi. Den åtföljdes inte av återhållsamhet utan av en mycket kraftig försvagning av finanspolitiken. Redan veckorna efter devalveringen lovade regeringen bort 17–18 miljarder kronor i budgetförsvagningar. Och jag ställde redan i den allmänpolitiska debatten frågan hur detta skall kunna förenas med förtroende för fasthet och konsekvens i den ekonomiska politiken.

Men denna linje fullföljs oförtrutet. Ty vad riksdagen i dag diskuterar är inte den borgerliga regeringens strategi för att genom återhållsamhet och realism ro en äventyrlig devalvering i hamn. Det är inte heller den borgerliga regeringens förslag att komma till rätta med det stora budgetunderskottet som vi diskuterar. I stället diskuterar vi och skall snart fatta beslut om de stora och framtida skattesänkningar som regeringen föreslagit utan, som det förefaller, en enda tanke på att detta måste betalas.

Det är en försvagning av statsfinanserna med kanske ett tiotal miljarder och en ännu större inteckning för 1979 om ytterligare försvagningar som vi nu erbjuds att besluta om. Det är alltså en fullkomlig skenbild man ger då det här talas om återhållsamhet. Vad vi erbjuds att besluta om är mycket stora budgetförsvagningar.

Ibland misstänker man att den enda klara tanke som ryms bakom denna äventyrliga politik är den som i det gamla monarkiska talesättet uttrycks med orden: efter oss syndafloden.

Det har förts en debatt om pensionärernas villkor. Den har hämtat bränsle från tillspetsningar och förvanskningar av uttalanden som gjorts av LO:s ordförande. Jag har lagt fast socialdemokratins syn på dessa frågor. Ingen behöver i dag tvivla om var socialdemokratien eller var fackföreningsrörelsen står. Våra utfästelser ligger fast. Vi kommer också i framtiden att stå främst i kampen för pensionärernas trygghet.

Men visst finns det i dag anledning att diskutera pensionärernas villkor. I den kommun där vår debatt äger rum regerar en borgerlig trepartimajoritet. Denna borgerliga samling har nu beslutat att ett pensionstillägg till de sämst ställda pensionärerna inte längre skall utbetalas. Det sägs vara ett viktigt inslag i nödvändiga besparingar.

Och vidare: aldrig förut har i detta land en så stor del av pensionärernas rättmätiga pensioner, vård och service finansierats genom upplåning. Av denna upplåning är stora belopp hämtade i utländska banker. Ändå har regeringen nu föreslagit stora skattesänkningar utan täckning. Aldrig tidigare har en regering varit så benägen att tumma på de samhällsinkomster som är den yttersta garantin för pensionärernas trygghet. Inte på 44 år har en regering funnit det rimligt att utfärda stora skattesänkningsslöften utan att samtidigt tala om hur samhällets utfästelser till pensionärerna skall betalas. Detta, herr talman och våra kolleger i landets

Onsdagen den
7 december 1977

*Den ekonomiska
politiken m. m.*

riksdag, är den viktiga frågan om pensionärernas trygghet. Och jag menar uppriktigt: Den som i dag eller i morgon röstar för en indexreglering av skatterna, han eller hon riskerar att sätta utfästelserna till pensionärerna i fara.

Jag vill härmed gå över till det tredje området, där allvarlig kritik kan riktas mot den borgerliga regeringens politik. Det gäller de ökade klyftorna, risken för en splittrad nation. Också det handlar om indexregleringen av skatterna och om förmånerna till de redan väl ställda. Det handlar om centerns myckna tal om låginkomsttagare.

Vi har fört denna debatt tidigare. Jag hävdade i somras att centern genom sitt stöd åt tanken på en indexreglering av skatten svek den kamp socialdemokratin i, trots allt, ett visst samarbete med centern tidigare fört för att värna de sämre ställdas intressen. Dessa mina förmodanden dementerades uttryckligen på den centerstämma som då pågick. Jag och alla andra fick veta att en indexreglering skulle kompletteras med andra skattesänkningar som gynnade låginkomsttagarna. Jag kan nu erkänna att jag misstänkte att detta endast var en pressad partilednings försök att undvika kritik. I dag är denna min misstanke besannad, ty vad som hänt är följande:

Regeringen har föreslagit en indexreglering utan något som helst förslag om hur låginkomsttagarna skall kompenseras genom andra åtgärder. Och dessutom: Det finns tydligen en borgerlig enighet i skatteutredningen om ytterligare skatteförändringar för 1979. Dessa ytterligare skatteförändringar betyder att den som tjänar 30 000 kr. inte får ett öre i ytterligare skattesänkning, den som tjänar 50 000 kr. får 210 kr., den som tjänar 200 000 kr. får 1 340 kr. Dessa ytterligare skattesänkningar skall läggas ovanpå en indexreglering. Det sammanlagda resultatet blir att den som tjänar 200 000 kr. får en skattesänkning som är sex gånger större än skattesänkningen för den som tjänar 50 000 kr. Den borgerliga regeringens skattepolitik har, såvitt jag vet, inte kommenterats av den borgerliga regeringens regeringschef sedan centerstemman hölls. Därför vill jag fråga Thorbjörn Fälldin: Är detta den komplettering till låginkomsttagarnas fördel som statsministern förutskickade på centerstemman i juni? Jag är övertygad om att det inte bara är jag som är intresserad av ett svar på denna min fråga. Därför kommer jag att hålla på tills statsministern ger ett klart svar på frågan.

Jag vill övergå till område nummer fyra. Det gäller energipolitiken. Jag skall kanske inte i onödan plåga närvarande folkpartister och moderater, även om de själva nu skördar vad de sådde, när de i valrörelsen inte vågade ta en debatt om energipolitiken. Jag tvekar att åberopa Bohman, för då jagar jag kanske upp honom i talarstolen. Han har stått här upp och ner i gott och väl två timmar i dag, och han hann med mycket. Han hann läsa dikter. Jag står ut med mycket när jag hör herr Bohman, men när det gällde den dikt som handlar om min och min hustrus mest älskade sommarängd på Fårö hotade herr Bohman, om jag förstod honom rätt, att lägga sig med en ros i munnen, och det

tycker jag kanske är mer än vad man skall behöva stå ut med. – Men under den långa tid herr Bohman hade till sitt förfogande, och trots de upprepade frågor han fick av Gunnar Sträng, kunde han inte med ett ord beröra energipolitiken. Det är ju litet jämmerligt att undvika frågor, att kanske drömma sig till det där ögonblicket med rosen i munnen för att slippa svara på frågor om ett av de viktigaste problemen i landet i dag.

Men låt mig ändå i korthet beklaga att den energipolitik som vi i bred parlamentarisk enighet fattade beslut om 1975 och som då gjorde Sverige till ett föregångsland i världen nu har förötts till ett miljardslukande kaos.

Låt mig tillfoga några reflexioner. Thorbjörn Fälldin gick personligen och med den auktoritet han då ägde till storms mot det fredliga utnyttjandet av kärnkraften. Det var ett personligt val och ett personligt ståndpunktstagande, som emellertid rörde många människor och var av stor betydelse. Men nu sitter han där han själv har satt sig. Resultatet av centerns moraliskt uppdrivna kärnkraftsmotstånd är att kärnkraftsreaktorerna fortsätter att arbeta. Det torde ha producerats nära nog lika mycket avfall från kärnkraftverken under den borgerliga regeringens 15 månader som under all tid dessförinnan. Detta har redan skett och kan inte göras ogjort. Under hela året har centerpartiet sökt skapa förväntningar om att Barsebäck 2 skulle stoppas. Det finns väl i dag knappt någon som inte är övertygad om att denna reaktor kommer att få fortsatt tillstånd till drift. Ytterligare ett betydande antal kärnkraftsreaktorer är under byggnad, och det kan inte undanhållas människorna.

Vad vi tyvärr kan se framför oss är en pinsam och plågsam process, där centern kommer att tvingas till svek efter svek mot sina vallöften. Det beror i och för sig inte i första hand på någon bristande övertygelse. Det beror framför allt på att era föreställningar, eller i varje fall de föreställningar ni försökt inge människorna, inte stämde med verkligheten – inte den praktiska verkligheten och inte den politiska verkligheten.

Statsminister Fälldin talar stundom om nödvändigheten att samla nationens krafter i en bekymmersam tid. Han gjorde det i dag också. Han talade om gemensamma tag. Det är förståeligt. Regeringen har stora svårigheter, och jag kan instämma i önskemålet om en uppslutning kring väsentligheter för att i en svår tid klara landet. Det främsta bidrag centerpartiet kan ge till en sådan samling av krafterna, det är att ge upp sin energipolitik. Den har redan vållat landet stor skada och stora ekonomiska förluster. Och dessa skador och dessa förluster kommer att bli allt större om ni inte lägger om politiken, ger upp. Jag kan möjligen förstå att ni kan behöva ytterligare någon tid på er, t. ex. för att kunna säga att ni numera är övertygade om att man löst säkerhetsfrågorna på ett tillfredsställande sätt. Men tiden är knapp.

I dag lade KBS-utredningen fram sina synpunkter. Och Vattenfall har ansökt om att få sätta reaktorn Ringhals 3 i drift. Vi diskuterade det här i våras och var då överens om att sex veckor var en rimlig tid för

Onsdagen den
7 december 1977

*Den ekonomiska
politiken m. m.*

att ge besked enligt villkorslagen om ett sådant idrifttagande fick förekomma. Då ställer jag frågan: Kan Thorbjörn Fälldin här i kväll utfästa att ett sådant besked kommer att ges före den 1 februari? Och jag upprepar frågan för att ni skall hinna fortsätta den interna överläggningen om svaret: Kan ni utfästa er att före den 1 februari ge besked enligt villkorslagen – som tvingar till besked, ett ja eller ett nej – om ett sådant idrifttagande får ske eller ej?

Det blir nämligen, herr talman, verkningslöst att tala om samling av nationens krafter så länge det största regeringspartiet framhärskar i en politisk linje i en viktig fråga som så klart avviker från riksdagsmajoritetens sakligt grundade uppfattning. Det blir i stället så att man allvarligt splittrar landet. Regeringschefen och hans parti, eller delar av hans parti, blir därmed ett allvarligt hinder för den samling av krafterna som man i nästa andetag säger sig eftersträva.

Jag övergår nu till bostadspolitiken. Under årets första månader påbörjades 20 % färre lägenheter än under motsvarande period ett år tidigare. Vi riskerar härmed att igångsättningen i år blir mellan 10 000 och 15 000 lägenheter färre än vad som är rimligt och önskvärt. På många platser börjar bostadsbristen åter märkas. Riskerna för en omfattande framtida bostadsbrist ökar snabbt.

Samtidigt ökar byggnadsarbetarnas arbetslöshet. I oktober var närmare 4 % av byggnadsarbetarna arbetslösa. Enligt länsarbetsnämndernas prognos kommer den genomsnittliga arbetslösheten bland byggnadsarbetarna att bli 9 000 under det första kvartalet 1978. Detta sker samtidigt som antalet byggnadsarbetare minskar, och hela denna process kan snabbt sprida sig till byggmaterielindustrin.

Det är denna oacceptabla utveckling vi varnat för under hela året: ökad arbetslöshet för byggnadsarbetare och arbetare inom byggmaterielindustrin, ökad bostadsbrist. Och vi har ständigt förenat våra varningar med konkreta och detaljerade förslag till åtgärder.

En del av dessa åtgärder har regeringen med stort dröjsmål genomfört. Andra förslag har man inte ens funnit värda en seriös diskussion. Så har regeringens passivitet lett till att våra varningar håller på att besannas.

Nu måste ni samla er till krafttag på det här området. Vi behöver bostäderna. Vi behöver byggnadsarbetarnas arbetsinsatser. Och vi behöver den draghjälp till stora delar av svensk industri som ett ökat bostadsbyggande skulle ge. Jag kräver besked av statsministern om vilka ytterligare insatser regeringen avser att sätta in och när de skall sättas in. Herr Fälldin talade mycket om att man här skall öka kakan. Men varför skall man då inte utnyttja denna industri som producerar varor som vi behöver, och som dessutom är importsnål, i stället för att låta industrin gå ner, arbetarna bli arbetslösa och ungdomen utan bostäder? Öka bostadskakan! Det är till gagn för alla i samhället.

Låt mig till sist övergå till det sjätte området: Framtidstron. Och låt mig återknyta till erfarenheter jag gjort runt om i vårt land. Det finns ingenting som väcker ett så stort intresse som diskussioner om framtidens

möjligheter. Det finns därför ingenting som i dag är viktigare än att återupprätta tron på framtiden i vårt land. Man kan fråga sig varför intresset är så stort. Jag tror att förklaringarna är ganska enkla. Regeringen utsår tyvärr en anda av misstro och pessimism som människorna instinktivt vänder sig emot. Människorna måste ha tilltro till framtiden. Vi måste hålla förhoppningarna om en bättre framtid levande. Vi måste få människorna att tro på att vi genom vårt eget arbete och genom våra egna ansträngningar kan lösa dagens problem. En framtid som visserligen kan komma att ställa hårda krav på oss, men som likväl kan ge oss den grund vi måste ha för att kunna möta dagens och framtidens problem. Intresset ute hos människorna för att diskutera och gripa sig an framtidens frågor blir därför en sund och riktig reaktion mot borgerlig kverulanspolitik och mot en regering som i alltför hög grad präglas av dysterhetens och splittringens handlingsförklamation.

Vi socialdemokrater menar att framtiden kan erövrats, nu liksom tidigare. Vi har den ideologiska grunden för en framtidsinriktad politik. Vi har anvisat vårt program punkt efter punkt. Det är det enda politiska programmet för en sakligt grundad framtidstro som i dag finns i vårt land. Det är ett program som andas tillförsikt därför att det bygger på människornas vilja att i solidaritet och framtidstro skapa sin egen framtid. Det uttrycker framtidstro därför att det utgår från solidariteten bland människor. En bättre grund för framtiden kan, herr talman, inte finnas.

Statsministern THORBJÖRN FÄLLDIN:

Herr talman! Herr Palme ägnade sig mera åt att notera områden som jag inte hade tagit med i mitt anförande än åt att gå in på de områden som jag faktiskt hade tagit upp. Herr Palme ställde några frågor om bostäderna – vad vi avser att göra. Får jag påminna Olof Palme och kammarens ledamöter i övrigt om att sedan denna regering tillträdde har vi ökat lånemöjligheterna, höjt lånetaket, för att underlätta för kommunala stiftelser och andra att bygga utan att de ökade byggnadskostnaderna slår igenom i så höga hyror i nyproduktionen att folk med vanliga inkomster inte skulle ha möjlighet att betala dessa hyror.

Olof Palme ger bara det allmänna rådet att öka byggnadsverksamheten. Det skulle vara klädsamt om herr Palme ville ange på vilket sätt han menar att man skulle kunna öka den ytterligare. Jag har pekat på en åtgärd som redan är vidtagen, och vi kommer i budgetpropositionen att föreslå ytterligare åtgärder.

Så var herr Palme inne på löften i valrörelsen och tyckte att vi från centerns sida hade gått längre än det nu var möjligt att infria. Ja, det är rätt. Vi tog upp vissa områden och förklarade att här vill vi verka. Vi gjorde det under inflytande av samma konjunktur- och framtidsbedömningar som alla andra utgick från vid detta tillfälle. Det lär vara ofrånkomligt. För att betona att det förhöll sig på det sättet vill jag säga till Olof Palme: Hur hade det sett ut om vi hade gått vidare med Stålvverk 80? Hur hade det tett sig på de orter där man i dag tillverkar han-

Ondsdagen den
7 december 1977

*Den ekonomiska
politiken m. m.*

delsstål om vi hade varit inne i en uppbyggnadsfas för ytterligare ett handelsstålverk?

En indexreglering framställer Olof Palme och många andra socialdemokrater som en medveten skattesänkning. Olof Palme och alla andra som sysslat med skatter vet att en indexreglering i princip är att säga att inflationen icke skall få slå på skatterna, medan faktiska inkomstökningar slår på skatterna. Man åstadkommer i princip vad ett fast penningvärde skulle innebära. Men liksom om vi hade ett fast penningvärde har regering och riksdag inte bara möjlighet utan också rättighet att föreslå de ändringar i skatteuttaget som kan vara motiverade av fördelningspolitiska skäl eller som är nödvändiga därför att samhället tar på sig ansvaret för ett nytt område. Det är hela sanningen om indexregleringen.

Sedan ställer herr Palme den konkreta frågan vad vi gör åt låginkomsttagarna. Får jag säga att upp till 30 000 kr. – det var det exempel som herr Palme själv tog – kan jag inte se någon skillnad mellan det socialdemokratiska alternativet och det som regeringen står för. Sanningen är ju att det statliga skatteuttaget för människor med upp till 30 000 kr. i inkomst är 2 %. Samtidigt är det kommunala skatteuttaget 28–29 %. Vad gjorde vi? Jo, vi ökade avdraget på slutskatten för att ha en möjlighet att ge just låginkomsttagarna en skattelättnad. I detta avseende har socialdemokraterna inte ändrat på regeringens skatteförslag.

Det är ju ovanför den nivån, som herr Palme angav som låginkomstnivån, som också socialdemokraterna har ökat skattelättnaderna. De har gjort det till priset av att det kostar 1,2 miljarder mera och beskyller då regeringen för att vara generös med sina skattelättnader i den budgetsituation vi står inför – när socialdemokraterna har tagit ifrån statskassan 1,2 miljarder mera.

Ja, men socialdemokraterna kommer att säga nej till att sänka arbetsgivaravgiften, säger man. Det hänger ju samman med det synsätt som socialdemokraterna har när det gäller den totala situationen – att det skulle finnas några dolda resurser hos näringslivet i allmänhet som skulle kunna tas i anspråk, att man skulle kunna ta dessa 2 % men ändå ha lika mycket att betala med inför en avtalsrörelse. Det är ju den metod man har använt under flera år, och den har visat att det slår fel.

Om vi vill göra någonting för låginkomsttagarna, då måste åtgärderna sättas in på den kommunala skattesidan. Herr Palme vet liksom alla andra att denna regering i det syftet har gått ut till kommuner och lands- ting med extra tillskott för att man skall kunna hålla utdebiteringarna nere.

Vad beträffar frågan om energipolitiken vill jag kort och gott säga till herr Palme att villkorslagen säger att endast ett villkor behöver uppfyllas när det gäller Barsebäck 2, och om man uppfyller det villkoret innebär detta ingen ny kompromiss, utan då motsvarar detta vad kompromissen för ett år sedan innebar. Jag förstår inte varför herr Palme känner ett behov av att framställa ett efterlevande av villkorslagen med

det innehåll denna riksdag har givit den som en kompromiss. Om man uppfyller villkorlagen i det avseendet innebär det förvisso ingen kompromiss.

Herr Palme beskyller mig och andra för att ge föreställningar om energipolitiken som inte stämmer med verkligheten. Men hur förhåller det sig när det gäller sådana föreställningar? Herr Palme sade t. ex. när han var i Sundsvall, att elenergiförbrukningen år 1985 skulle bli så stor att vi måste starta ytterligare två aggregat. Det är inte centerpartistiska utredningar som har visat att behovet inte kommer att ligga vid 159 TWh, utan vid 125, men trots detta säger herr Palme och andra socialdemokrater att vi är tvungna att gå vidare och starta 13 reaktorer. Det måste i så fall ligga andra skäl bakom det tvånget.

På frågan om hur lång remisstid man bör ha i anslutning till de förslag som har lagts fram i dag vill jag svara, att jag tycker att det är rimligt att man här anger samma remisstid som Aka-utredningen hade. Jag kan inte se något skäl till att göra den nu aktuella remisstiden kortare.

Herr Palme ordar om oron i samhället. Naturligtvis blir människor oroad över sina jobb när de noterar vad som händer runt om i världen, och också vi märker den oron. Men vi möter den med konkreta åtgärder. Jag har redovisat bredden av dessa åtgärder. Jag har visat hur vi utifrån fyra huvudområden kommer att gå in för att hävda sysselsättningen, och jag kom därvid fram till att det till sist blir fråga om ett val. Skall vi hävda sysselsättningen med de resurser som finns i det svenska samhället i dag måste vi ännu en tid finna oss i utländsk upplåning. Det finns en möjlighet till, och det är att öka skatteuttaget på människorna. Socialdemokraterna har inte föreslagit att vi skall öka skatteuttaget. Ni har i stället föreslagit skattelättnader som är 1,2 miljarder större än de lättnader regeringen har föreslagit. Det vore därför bra om herr Palme ville tala om inom vilka områden socialdemokraterna vill att vi skall minska insatserna när det gäller att hävda sysselsättningen – arbetslösheten har tyvärr stigit med 2 % – så att upplåningen kan minskas. Ni föreslår inte att vi skall ta ut mera skatt av människorna, och ni har sagt nej till område efter område där vi har vidtagit åtgärder. Vid årsskiftet var det t. ex. fel att halvera arbetsgivaravgiften. Nu i efterhand har ni accepterat detta. Men nu är det i stället fel att ta bort de 2 % som vi nu föreslår. Hur lång tid skall det ta innan ni medger att också den åtgärden i kampen för sysselsättningen var riktig?

Budgetministern INGEMAR MUNDEBO:

Herr talman! Olof Palme säger att människorna vill ha besked om regeringens och oppositionens politik, och det är riktigt. Vi vill också ge dem besked så långt vi kan. Det politiska livet skulle förvisso vara mycket enklare om vi kunde ge klara och bestämda besked om en framtid som vi inte till fullo känner till. Men jag skall ge svar på de tre huvudfrågor som Olof Palme ställde: Hur går det med jobben, med underskotten i bytesbalansen och budgeten och hur blir det med framtiden?

Nr 42

Onsdagen den
7 december 1977

*Den ekonomiska
politiken m. m.*

Ja, hur går det med jobben? Det finns en oroande hög arbetslöshet, framför allt bland unga människor och på en del håll i landet. Det har förvisso funnits skeden med hög arbetslöshet tidigare, t. ex. i början av 1970-talet, vilket Olof Palme och andra torde erinra sig. Det finns också en väsentligt högre arbetslöshet i många andra länder än i vårt land.

En sak är klar: regeringen kommer att satsa allt som är möjligt på att få en så hög sysselsättningsgrad som det någonsin går. Vi har gjort det under det gångna året och kommer att fortsätta med en mycket omfattande satsning, den mest omfattande som någonsin gjorts här i landet. Det är en av anledningarna till att underskottet i budgeten också nu är betydande.

Hur går det då för framtiden med de stora underskotten i bytesbalans och budget? Det är många från oppositionen som vill ge ett intryck av att underskotten i bytesbalansen och budgeten har kommit först under de senaste åren. Men våra problem är förvisso inte nya, de har inte kommit plötsligt. En del har sina rötter tillbaka i 1960-talet, en del har vi fått under de senaste åren, en del fortsätter vi att få och en del beror på den internationella utvecklingen.

Nu säger Olof Palme att problemen inte bara beror på en dålig borgerlig ekonomisk politik. Det är ett framsteg att han för första gången här i riksdagen använder formuleringen att det inte bara är en dålig borgerlig ekonomisk politik som är grunden till problemen. Vi vill förvisso ta vår del av ansvaret både för regeringsperioden och för beslut fattade under oppositionstid. Men kom ihåg att många av problemen verkligen har sina rötter flera år tillbaka.

Olof Palme säger om den kommande budgeten: Lagg inte fram en budget som stämmer med de alarmerande rapporter vi möter i media. Ja, det blir en budget som verkligen har vuxit fram under ett restriktivt budgetarbete. Det har präglats av, som finansutskottet sade inte nu i november utan i maj, en mycket stor restriktivitet. Många myndigheter, organisationer och ledamöter i den här kammaren kommer att bli besvikna över att det inte har funnits utrymme för åtskilliga reformer som man har önskat. Ändå kommer budgeten att präglas av ett betydande underskott, och varför? Ja, det skulle vara möjligt att redovisa en budget med ett väsentligt lägre underskott om man kraftigt ville sänka sina ambitioner, om man ville minska intensiteten i kampen för sysselsättningen och om man ville reducera den sociala tryggheten. Men vi vill inte göra det. Vi finner kampen för att bevara sysselsättningen vara så väsentlig att vi är beredda att redovisa en budget som är präglad också av det ansvaret. Priset för det kommande året blir då ett betydande underskott.

Jag vill försäkra att budgetarbetet verkligen präglas av en mycket stor restriktivitet och av intensiva ansträngningar att få tillbaka en balans i samhällsekonomin. Jag utgår ifrån att finansutskottets uttalande om restriktivitet kommer att vara förpliktande, även för oppositionspartierna, i en helt annan omfattning än vad som har gällt riksdagsarbetet under

år 1977.

En av Olof Palmes mest älskade formuleringar är att tala om ökade klyftor som ett resultat av det gångna årets politik. Men på väsentliga punkter är det gångna årets politik en fortsättning av tidigare års politik, formad av socialdemokrater i regering med stöd på väsentliga punkter av de nuvarande regeringspartierna i opposition. Vi arbetar och kommer att arbeta för en solidarisk politik, men vi kommer inte att tveka att rätta till gällande lagar även om det skulle komma att kallas för att skapa ökade klyftor; vi vet att det inte är detta det handlar om, utan att rätta till orättvisor som kan finnas på olika punkter.

På en punkt gick Olof Palme längre än någon annan talare gjort då det gällt att ge en missvisande, ja, osann bild av regeringens politik. Han sade: Den som i dag röstar för en indexreglering av skatterna, han eller hon sätter utfästelserna till pensionärerna i fara. Detta är en osanning. Olof Palme borde omedelbart ta tillbaka detta om han vill göra anspråk på någon grad av hederlighet i den politiska debatten. Det finns icke något samband mellan de två sakerna. De beslut som har fattats om folkpensioner och tjänstepensioner står fast. De inlägg som på sistone kommit somliga pensionärer att tveka om framtiden har icke kommit från vårt håll.

Hur blir det med framtiden? Regeringen har en anda av misstro och pessimism, sägs det. Det får väl bli en uppgift för mediaforskare, statsvetare och historiker att så småningom studera den politiska debatten under det gångna året. Jag tror att de kommer att finna att många av inläggen i pessimistiska tongångar, där man talat om den eländiga situationen i Sverige, kommit från oppositionspartierna och inte från regeringspartierna.

Jag vill ge detta besked: Jag och vi inom folkpartiet och vi inom regeringen tror på att Sverige har en framtid. Vi är oroadade över många inslag i den aktuella utvecklingen, och vi tror också att vi kommer att få ett intensivt arbete under en lång period för att lösa många av de problem vi nu har att brottas med, men vi tror att vi kommer att klara dem, vi tror att Sverige också framdeles kommer att vara en av världens ledande välfärdsnationer. Vi tror förvisso på framtiden, men vi är medvetna om att det är en framtid med många problem.

KNUT WACHTMEISTER (m) kort genmäle:

Herr talman! 1975 års avtal måste vara en het potatis för socialdemokratin, eftersom både Gunnar Sträng och Olof Palme tagit till orda i frågan.

Bakgrunden var att det fanns stora inflationsförväntningar för 1975 och något osäkrare utsikter för 1976. SAF arbetade därför för ett ettårsavtal, som man räknade med skulle bli dyrt på grund av inflationen. Man bedömde det så, att LO under ganska lång tid tänkte sig ett ettårsavtal. Svängningen till ett tvåårsavtal kom definitivt först efter det att avtal hade träffats på det statliga området.

Nr 42

Onsdagen den
7 december 1977

*Den ekonomiska
politiken m. m.*

Onsdagen den
7 december 1977

*Den ekonomiska
politiken m. m.*

Det är alltså fel att påstå att SAF och LO utbad sig att den statliga sektorn skulle göra upp på tvåårsbasis.

OLOF PALME (s) kort genmäle:

Herr talman! Jag har bara sex minuter på mig, så jag hinner inte med herr Knut Wachtmeister. Jag vill bara säga att förhandlingarna mellan SAF och LO bröt ihop, och då bad de att den offentliga sektorn skulle gå före.

Herr Mundebo hissade något slags kapitulationsflagg och försökte tala om att det blir ett budgetunderskott som knappast är samhällsekonomiskt tillåtligt.

Sedan citerade han mig fel. Jag sade att den som röstar för en indexreglering riskerar att sätta de utfästa pensionerna i fara. Detta är det fundamentala: Sunda statsfinanser är grunden för utfästelserna till de socialt utsatta grupperna. Det är så. Om man systematiskt avlövar statsfinanserna kommer det att uppstå en massa svårigheter i framtiden, när man måste börja höja skatterna så drastiskt som det då skulle behövas. Om vi börjar få budgetunderskott på 30–35 miljarder kronor som finansieras väsentligen i utländska banker är det en fara för välfärdsutbyggnaden. Det är min grundläggande och uppriktiga uppfattning alldeles oavsett herr Mundebos smädelser.

Så till herr Fäldin. Vi lade fram sju punkter den 21 april. De innefattade bl. a.

1. prisstopp på byggnadsmaterial;
2. ett särskilt tilläggs lån för att komma undan de väldiga kostnaderna i år;
3. att bankerna skulle se till att kreditgivningen fungerade, vilket den inte gjorde;
4. ökning av bostadstilläggen.

Det är en rad åtgärder som ni sade nej till i våras men som ni i en del fall så sakteliga har börjat vidta. Den nedgång som har skett har varit onödig. Den är till väsentlig del en följd av regeringens brist på politik. Det har t. o. m. den av Knut Wachtmeister så omhuldade Arbetsgivareföreningen numera sagt.

Syssetsättningen! Hur många jobb ger det att sprida ut 4 miljarder kronor i allmänna skattesänkningar till näringslivet – till både magra och feta, till dem som behöver och till dem som inte behöver? Men hur många jobb skulle det inte ge om man avsatte pengarna i en strukturfond för utveckling av nya produkter, för nya investeringar, för forskning m. m. som skall göra kakan större? Här finns skillnaden.

Indexregleringen! I princip sker det ingen förändring. Men det är så som Knut Nilsson och andra har visat att i kronor och ören är det en väsentlig differens mellan höginkomsttagare och låginkomsttagare. Det är väldiga hål som skapas i statskassan. Dem måste man fylla med en inkomst som tas av de sämre ställda i samhället – det är moms, kommunalskatter och sådant. Därmed bidrar ni till att öka klyftan – det

är självklart. Och vad blir det av kompensationen för låginkomsttagare? Jag angav ingen gräns vid 30 000 kr.; heltidsarbetande människor som tjänar 40 000–50 000 kr. har det inte så fett. Men både den skattesänkning som ni föreslår nu och den som ni förespeglar för nästa år ovanpå indexreglering ger alltså den som tjänar 200 000 kr. sex gånger mer än den som tjänar 50 000 kr. Är detta centerpartiets förslag till särskild kompensation för låginkomsttagare, så är det en säregen kompensation. Det strider ju helt mot vad ni sade på stämman.

Och sedan energipolitiken! Det här var ytterst intressant. Så fick jag äntligen besked om att Barsebäck 2 kommer att få fortsätta. Det är ingen kompromiss längre. Det är bara det att centerpartisterna under hela året har sagt att det blir nog ingenting med Barsebäck 2. Det här beskedet var i och för sig tacknämligt, men det visste vi förut.

Men jag ställde frågan: Hur blir det med tillståndet för idrifttagandet av Ringhals 3? Då började Thorbjörn Fälldin tala om någonting helt annat, nämligen behandlingen av KBS-utredningen. Men hur blir det med tillståndet enligt villkorslagen? Den frågan ställde jag i debatten i maj. Efter sex gånger fick jag ett svar. Då sade Fälldin: Bara Vattenfall kommer in med en ansökan, så skall man snart få besked – i stort sett på en gång. Sex veckor tyckte vi var en rimlig tid då. Frågan kvarstår! Enligt denna som jag ser det i och för sig onödiga villkorlag, som ni har hittat på, skall det dock ges besked när ansökan inkommer. En av de få fördelar med denna lag som lagrådet kunde finna var att regeringen inte kunde dra ut på behandlingen av frågan genom ett remissförfarande utan var tvungen att med snabbhet ge besked. Därför kvarstår min fråga: Kan ni utfästa er att före den 1 februari ge besked – ja eller nej – beträffande idrifttagandet av reaktor 3 i Ringhals?

Statsministern THORBJÖRN FÄLLDIN:

Herr talman! Jag vet att Olof Palme i nästa omgång har bara några få minuter till sitt förfogande, och jag skall därför inte ställa många frågor.

Låt mig få säga följande som svar på de frågor som Olof Palme ställt till mig. Försök inte framställa indexregleringen som en skattesänkning! Jag upprepar återigen: Avsikten med indexregleringen är att se till att inflationen inte höjer skatterna. Resultatet blir detsamma som om vi hade ett fast penningvärde. Låt mig än en gång säga att regering och riksdag har inte bara rättighet utan också skyldighet att ändra skatteuttaget, om det bedöms som nödvändigt.

Försök inte heller att framställa det så, att om ni i dag eller i morgon – när nu omröstningen kommer att ske – röstar emot indexregleringen, så skulle ni nästa år inte behöva ta några pengar i anspråk för en reglering av statsskatten! Detta är ju fullständigt orimligt, eftersom ni år efter år sagt att man måste göra justeringar av statsskatten för att över huvud taget få ett avtal i hamn. Försök alltså inte säga att regeringen berövar statskassan en massa pengar under det att ni socialdemokrater inte skulle göra det. Detta är fel.

Onsdagen den
7 december 1977

*Den ekonomiska
politiken m. m.*

När jag nu frågar vad Olof Palme har att föreslå, så får jag veta att det för dagen inte är någonting. Han hänvisar till att socialdemokraterna i våras lade fram en rad förslag, han säger att vi skulle ha varit senfärdiga osv. Men vad hjälper det bostadsbyggandet i morgon när ni socialdemokrater inte har några förslag till åtgärder utöver dem som regeringen har vidtagit?

Jag vet inte hur många gånger jag har hört socialdemokrater peka på en strukturfond som det som simsalabim skulle klara det mesta. Därigenom skulle vi få resurser för att utveckla nya produkter och för att klara den mycket svåra strukturomvandlingen. Att det är en viktig uppgift och att det måste till samhällsresurser för att klara denna omställning behöver vi inte tvista om. Det synsättet har vi gemensamt – där finns inga skillnader. Både regeringen och oppositionen erkänner alltså att det här behövs insatser. Men försök inte att säga att man genom att rent tekniskt bilda en fond, som förmodligen skulle ligga vid sidan av statskassan, skulle kunna åstadkomma bättre resultat än genom den metod som vi har valt! I vissa fall går vi in med direkta budgetinsatser, men i all huvudsak går vi in med borgensåtaganden och kreditåtaganden för att underlätta för företagen att klara strukturomvandlingen. Det är alltså inte fråga om något simsalabim.

När Olof Palme ondgör sig över att vi efter devalveringen annonserade budgetförslag som skulle öka budgetgapet med 17–18 miljarder kan det inte vara något annat han tänker på än att vi annonserade att det behövdes insatser av denna omfattning, om inte strukturpåfrestningarna på en rad områden skulle lamslå verksamheten. Jag påminner om vad jag sade i mitt huvudanförande att detta inte är en ren budgeteffekt, än mindre en årseffekt, eftersom väldigt mycket av åtagandena är just kreditgarantier, utfästelser för att möjliggöra för dessa företag att få tillgång till krediter, som de med hänsyn till sin aktuella ställning inte kan få på annat sätt. När Olof Palme i sitt anförande går till angrepp på regeringen och säger att detta är en ansvarslös budgetpolitik som man inte får ägna sig åt om man har devalverat, kommer jag tillbaka till den gamla frågan: Hur ställer sig socialdemokraterna i detta val? Är det den här typen av åtgärder som vi skall skära ner för att förbättra budgeteffekten? Uppriktigt sagt, Olof Palme, så tror jag inte att det är det ni menar. Det skulle i så fall vara något alldeles nytt för socialdemokratin att man säger: Eftersom vi av budgetskäl måste låna just nu låter vi människorna klara problemen på egen hand i den där bygden. Så har ni aldrig handlat tidigare, och jag tror inte att ni skulle göra det nu heller.

Jag delar herr Palmes uppfattning att sådana här debatter är till för att vi skall redovisa partiernas, regeringens och oppositionens synpunkter. Därför är det viktigt att Olof Palme i nästa anförande svarar mig på denna enda fråga: Skall vi fortsätta med den upplåning som vi har pekat på, eller skall vi dra ner på insatserna för att trygga sysselsättningen? Jag har noterat som positivt i utgångsläget för den här debatten att ingen av oss sätter tryggheten för pensionärerna och de svaga i samhället i

fråga. Skall vi, för att minska upplåningen utomlands, dra ner på åtgärderna för att klara sysselsättningen? Skall vi låta strukturomvandlingen gå av sig själv? Eller skall vi vidta de åtgärder som vi har pekat på? Eller vill Olof Palme höja skatterna? I så fall har ni ändrat er kvickt, för ni sänker ju skatterna mer än vad regeringen gör just nu.

Detta är ett viktigt val. Det blir skuggboxning, om ni inte är beredda att ge besked i denna centrala fråga. Använd dessa få minuter – jag har under väldigt många gånger i debatter här i kammaren befunnit mig i den situationen att det är fråga om sekunder – till att ge besked i denna fråga!

Jag talar om remisstiden för KBS-utredningen. Eftersom det måste vara material av denna typ som man åberopar för att starta Ringhals 3 är det väl rimligt att samma remisstid får gälla för KBS-utredningen som gällde för AKA-utredningen.

Vi har många gånger fått veta att Olof Palme tycker att villkorslagen är värdelös. Att sätta säkerheten främst gillar han inte. Därvid skiljer han sig såvitt jag förstår från sina partivänner i Tyskland, som väl har byggt in säkerhetssynpunkter av denna natur.

Jag kan bara än en gång upprepa att den skillnaden finns mellan Olof Palme och mig att jag hävdar att säkerhetskraven måste vara uppfyllda. Om man uppfyller villkorslagen innebär det ingen ny kompromiss. Olof Palme tycker inte att det är så noga med säkerheten. Därför kom han aldrig på idén att föreslå sin regering att införa en villkorslag. Därför har han hela tiden sagt nej till en sådan lag, trots att allt fler runt om i världen bejakar att det är viktigt, för att inte säga avgörande, att man kräver säkerhet på detta område. Denna skillnad finns mellan Olof Palme och mig, och det ser ut som om inga debatter kan göra avståndet i synsätt mindre oss emellan i denna fråga. Jag kan bara beklaga detta.

Budgetministern INGEMAR MUNDEBO:

Herr talman! Om man systematiskt skulle avlöva statsfinanserna, ja, då skulle både det ena och det andra sättas i fara. Men det kommer vi inte att göra, och inflationsskyddade skatteskalor har inte med detta att göra. Regering och riksdag har att i vanlig ordning besluta om statsinkomsterna.

Under dagens debatt har en rad socialdemokratiska talare sagt att man kan lägga om skatten genom årliga beslut på ett sätt liknande ett inflationsskydd. Då har man också att ta ställning till om, på vilket sätt, i vilken grad och vid vilken tidpunkt man skall finansiera sådana årliga skatteomläggningar. Det finns alltså inte några samband av det slag som Olof Palme nämnde i sitt första inlägg. Jag tror f. ö. att jag citerat honom rätt bra. Som Olof Palme kanske är medveten om har jag dubbla möjligheter att kontrollera formuleringar i inlägg, så citatet var nog faktiskt riktigt.

Betydande underskott skulle vara en fara för samhällsekonomin. Ja, de är oroande, men det är också oroande med en hög arbetslöshet. Kanske

kan det finnas skäl för att ett visst år hellre leva med ett större budgetunderskott än med en högre arbetslöshet. Det innebär inte en kapitulation att notera detta, men det vore en kapitulation att välja en högre arbetslöshet.

Vi kommer att systematiskt arbeta på att förstärka statsfinanserna och nå fram till mindre budgetunderskott än dem som varit ofrånkomliga under innevarande budgetår och dem som kan komma att bli det också under kommande budgetår. Vi strävar efter att nå fram till en bättre balans, och jag tror att vi kommer att lyckas med det.

OLOF PALME (s) kort genmäle:

Herr talman! Thorbjörn Fälldin fortsätter med det tarvliga och djupt ohederliga greppet att när jag säger att villkorslagen är en olämplig lag, så säger han att jag inte är intresserad av säkerhetsproblemen kring kärnkraften. Jag kan berätta för herr Fälldin att jag tittade häromdagen på mitt tal vid miljövärdskonferensen 1972, där jag bl. a. just tog upp avfallsproblemen och säkerhetsproblemen med kärnkraften. Då fanns det mycket litet intresse för dessa frågor. Det var under den tid då centerpartister åkte omkring och skulle ha ett pärlband av kärnkraftverk utefter Norrlandskusten, långt innan Thorbjörn Fälldin hade kommit på att det här var ett lämpligt fält för honom att torgföra sin moral på. Så sluta med sådana grepp!

Det väsentliga i den här frågan är följande. Vid den diskussion vi hade i maj frågade jag: När ges det besked? Thorbjörn Fälldin svarade: "Jag vill svara att Vattenfall kommer att få besked så snart verket har lämnat in sin ansökan." Det gäller inte längre, utan nu skall det bli sex månaders remisstid. Återigen ett svek – jag vet inte vilket i ordningen av Fälldinska svek i kärnkraftsfrågan.

Varenda en som sitter i denna kammare vet att det enda verkliga skälet är att man så länge som möjligt vill söka undvika en regeringskris genom att bara skjuta frågan framför sig och låta miljonerna – snart miljarderna – rulla i förluster för det svenska samhället. Samtidigt går man ut och kräver av löntagarna att de skall dra åt svängremmen, låta det svida i skinnet och allt det andra. Det är ju detta som skapar en grundläggande misstro i samhället.

Ingemar Mundebo sade att jag älskar att tala om ökade klyftor. Det är möjligt att det är ett vanligt uttryck när jag skildrar en ytterligt oälskad företeelse i det svenska samhället som är en konsekvens av den borgerliga regeringen. Vi har ju sett hur den genom indexreglering, genom speciella privilegier för regeringen närstående grupper, genom skattesänkningar med tyngdpunkten på höginkomsttagare, genom väldiga subventioner till näringsliv och kapitalägare uppnår den samlade effekten att det blir en klar omfördelning till de breda folkgruppernas och löntagarnas nackdel. Det är detta jag kallar för ökade klyftor. Vad som sker är moraliskt orättfärdigt, praktiskt undergräver det solidariteten i vårt samhälle, och det är ett väsentligt skäl till att ni inte kommer att lyckas i er politik.

Till sist om sysselsättningen: Vi vill inte sprida ut alltför stora generella subventioner, vi vill inte sprida ut de 4 miljarderna, vi vill inte ge löften om indexreglering. Vi vill ha så pass sunda statsfinanser att vi både kan klara våra sociala åtaganden och göra de insatser som är nödvändiga för att hävda arbete, utveckling och trygghet i Sverige. Där går på två punkter väsentliga ideologiska skiljelinjer som i grunden har att göra med olika uppfattningar om rättfärdighet och utjämning i samhället.

Statsministern THORBJÖRN FÄLLDIN:

Herr talman! Det går, Olof Palme, att förenkla en skattedebatt hur långt som helst. Här sägs det till mig att regeringen genom indexregleringen föreslår skattelättnader som är så och så många gånger större för höginkomsttagare än för låginkomsttagare. Låt mig påminna Olof Palme om det förra skatteförslaget som han som statsminister skrev under och som den socialdemokratiska regeringen stod för. Innebar inte det förslaget att den som tjänade 150 000 kronor fick mer än sex gånger så stor skattelättnad som den som tjänade 25 000 kronor? Formellt var ingen indexreglering satt i sjön, men ert eget skatteförslag hade denna innebörd. Varför då förenkla skattedebatten och kasta fram sådana här beskyllningar mot den nuvarande regeringen och säga att detta är ett sätt att öka klyftorna? Sådana har ju era skatteförslag varit i årtal, när ni har haft regeringsmakten. Och i så fall har ni under ert regeringsinnehav satt i system att via skattelättnader av denna typ öka klyftorna!

Hur vi än drev den politiska debatten då, inte använde vi så enkla knep att vi beskyllde er för något sådant.

Sedan var det ju bra att Olof Palme tog upp avfallsproblemen vid miljövärdskonferensen. Men inte var det så att han i det sammanhanget annonserade några farhågor. Inte var det så att den kännedom som Olof Palme då hade om avfallsproblemen – och som han var ganska ensam om bland politiker – ledde till att han först ville försäkra sig om att problemen var lösta innan han medgav att något aggregat fick laddas. Och om problemen var lösta, om Olof Palme kände full säkerhet trots att han hade tillåtit att man startade aggregaten, varför tillsattes då Aka-utredningen?

Det var ju så, Olof Palme, att jag i en debatt som vi förde fick beskedet att nu, efter Aka-utredningen, kände sig Olof Palme trygg. Nu hade man löst avfallsfrågorna. Det var Olof Palmes syn på den s. k. Aka-utredningen. I dag är det inte många som står upp och säger att Aka-utredningen innebar det. Nej, man får nog fara vida omkring för att hitta någon som anser att avfallsproblemen är slutgiltigt lösta. I varje fall är de inte lösta när det gäller icke upparbetat bränsle. Där finns det många frågetecken!

Jag har här gång på gång besvarat ett antal frågor som Olof Palme ställt. Jag har kunnat göra det därför att jag har haft mera tid till mitt förfogande. Jag har också svarat på de frågor som Olof Palme ställde senast. Själv skall jag här inte ställa några ytterligare frågor. Men jag

har tidigare bett om svar på en fråga som är helt avgörande för framtiden: Skall vi fortsätta med att satsa på att värna sysselsättningen, även om det innebär utländsk upplåning ännu en tid? Eller skall vi skruva ner ambitionerna där? Det har varit omöjligt att få ett klart besked i den frågan. Och det tycker jag är en bekräftelse på att Gunnar Strängs iakttagelse att oppositionspolitik ibland kan vara skuggboxning har besannats under den här debatten.

KARIN AHRLAND (fp):

Talman Allard! Så här dags i debatten måste man naturligtvis fråga sig om det finns något nytt att tillföra diskussionen. Man kan också mycket väl stryka sig på talarlistan, eftersom det inte längre är så många som är intresserade. Jag har strukit i mitt manus i stället. Och ingen kan svara på frågan huruvida det som jag skall ta upp är behandlat förut, eftersom ingen i kammaren kan lyssna på hela den här debatten.

Det som jag tänker ta upp är tyvärr inte heller något nytt ämne i denna kammare. Med jämna mellanrum måste vi alla upprepa samma tankar och samma formuleringar. Samma människor ställer samma gamla frågor till varandra. Och av just det skälet tvingas jag i dag ta upp en särskild skattefråga, som vi nog alla i princip har börjat tröttna på. Men först några allmänna reflexioner med anledning av dagens debatt.

Den politiska oenigheten här i landet är emellanåt stor och mer eller mindre beroende på partiernas ideologi. Men ofta handlar det, tycker jag, både bildligt och bokstavligt talat om marginaler. Det är rätt små skiljaktigheter vi har här i riksdagen i många frågor. Dem blåser vi upp till sådana dimensioner att de väljare som lyckas upptäcka det genom de *dimridåer* vi sprider bara med vårt språk måste förvåna sig.

Det borde mera högt och ordentligt sägas ifrån att vad som skiljer regeringens och oppositionens förslag när det gäller den progressiva skatten är 10 kr. per år för inkomstagare med 20 000 kronors årsinkomst och 200 kr. per år för inkomstagare med 90 000 kr. eller mer. För en grupp, sådana som har 55 000 kr. per år, är det nästan 50 kr. per månad. För alla andra är det mindre.

Enligt både regeringens och oppositionens förslag får de högre inkomstagarna de största skattelättnaderna om man räknar i kronor; nämligen 2 600 eller 2 400 kr. per år. När det gäller en inkomstagare med 85 000 kr. är det alltså 200 kr. per år eller mindre än 20 kr. i månaden som vi grälar om. Det är detsamma som 0,5 %.

Jag ville påminna om det här, eftersom oppositionen försöker ge sken av att regeringspartierna vill hjälpa höginkomstagarna på de lägre inkomstagarnas bekostnad. Det vill vi inte. Vi har däremot bestämt sagt ifrån att vi tycker att det skall löna sig att arbeta, det skall vara lockande att försöka skaffa högre inkomster och försörja sig själv. För höga marginalskatter tillsammans med för hög inflation motverkar sådana strävanden. – Men nu var det egentligen inte skatteskalorna jag skulle ta upp.

Jag skulle inte ha någonting emot att ta både regeringens förslag och oppositionens ytterligare hundralappar, om vi hade haft råd till det. Men jag kan inte vara med om sättet att betala som föreslås i motion nr 41 från socialdemokraterna. Den modellen går i stor utsträckning ut över småföretagarna. Socialdemokraterna vill betala sina ytterligare skattesänkningar genom att inte gå med på sänkningen av arbetsgivaravgiften och dessutom lägga på ytterligare procent.

Herr talman! Vi kan inte lägga högre avgifter på småföretagarna. Det är dags att sänka arbetsgivaravgiften. Att ha ett arbete och kunna försörja sig själv är nog den bestämda önskan hos de flesta människor, och vi vill garantera arbete åt alla. Men då får vi inte med skattepolitiken samtidigt ta livet av folks arbetslust och initiativvilja.

Det är ett förslag i s-motionen som har en principiell innebörd som jag inte tycker om, förslaget att återinföra den s. k. tredjedelsregeln. Vi kan naturligtvis hålla på och debattera den regeln år ut och år in, och det finns en fördel med det: vid varje tillfälle kanske ytterligare någon väljare får klart för sig vad den innebär. Den kan inte vara så lätt att förstå om man bara läser lagtextförslaget.

I praktiken innebär den två saker: dels en ytterligare, strängare beskattning av småföretagarna, dels att staten, eller åtminstone riksdagen som sköter beskattningen, officiellt förklarar att den insats som en hustru gör som arbetar i ett familjeföretag där mannen har ledande ställning – eller tvärtom i de fåtal fall där det förekommer – enligt Sveriges riksdag inte skall anses vara värd mer än hälften av mannens insats.

En förmyndaranda är aldrig trevlig. När den vänder sig mot en av makarna i ett äktenskap och medför en nedvärdering av dennas insats medverkar den också till en konservering av gamla könsroller och det som brukar kallas försörjarbegreppet. Då gör den stor skada.

Knut Wicksell, en ganska känd man i svensk ekonomi, skrev för hundra år sedan:

”Men som en kvinnas matlust är så liten
Har mannen i sin vishet ordnat så
Att också frukterna av kvinnofliten
I rättvis proportion må vara små.”

Det verkar som om oppositionen har tagit detta raljeri av Wicksell på allvar. Det borde man inte göra.

ROLF HAGEL (-):

Herr talman! Jag skulle kunna instämma med Karin Ahrlund och säga att det inte är stor idé att ställa frågor vid denna tid på dygnet, när de flesta har lämnat kammaren, men jag kommer att något uppehålla mig vid den debatt som förts tidigare i dag.

Sträng och också Fälldin uttalade att det är något av en skuggboxning som har förekommit mellan Fälldin och oppositionen. Men i ett skede av debatten blev det inte skuggboxning utan faktiskt en mycket konkret diskussion om vad det egentligen gäller. Det var när Svén-Olov Träff,

Onsdagen den
7 december 1977

*Den ekonomiska
politiken m. m.*

SAF:s vice ordförande, besteg talarstolen.

Han använde ett mycket klart språk. Han berättade varför vi har arbetslöshet och inflation i vårt land. Det berodde enligt herr Träff på att vi arbetar mindre än andra men vill ha mycket mer betalt än andra. Jag har inte upplevt problemet i vårt land på det sättet att vi vill arbeta så litet som möjligt. Jag har snarare upplevt problemet vara det att många människor förvägras rätten att få ett arbete. Herr Träff hade ett annat recept på vad vi skulle göra för att lösa problemen. Vi skulle återgå till 1974 års kostnadsläge på arbetsmarknaden. Vi skulle alltså sänka arbetslönerna.

Herr Träff sade vidare att vi måste våga gå ut och säga till svenska folket, att det har levt över sina tillgångar. Herr Träff kunde egentligen ha sagt att vad vi – eller han – skall göra är att gå ut och säga till löntagarna att de haft det för bra i vårt land.

Också herr Träffs inlägg i övrigt hade udden riktad just mot de arbetande människorna. Han fortsatte med att säga ungefär så här: Löntagarmakt utan kunskap är destruktiv. Jag skulle vilja ställa följande fråga: Vad är det för slags löntagarmakt som har skapat problem genom att förorsaka arbetslöshet och som har gjort att inflationen är ett ständigt problem för familjerna i vårt land?

Herr Bohman säger ungefär så här: Vi anklagar inte löntagarna för att de har det för bra. Det är inte löntagarna som är ansvariga för att regeringen och tydligen SAF i förhandlingar har tillåtit att deras situation har förbättrats. Men andemeningen är ändå densamma: de arbetande människorna i vårt land har det för bra.

Jag skulle till dem som menar att man skall framhålla det för dem som arbetar och skapar värden med sina händer vilja säga att de som har den uppfattningen alltid är människor som har det bra och som skulle få det ännu bättre, om de kunde inbilla arbetarna att detta är en sanning som de skall acceptera.

Men jag har ibland när jag hört påståendet, att det är på grund av att vi har det så bra som det har blivit så dåligt, ställt mig den här frågan: Har de inte arbetslöshet och inflation i de länder där arbetarna tjänar mindre på sitt arbete? Svaret blir varje gång: Visst har de det. Arbetslösheten är högre i de länderna än i vårt land. Det kan nog inte bestridas, och jag har i dag hört herr Bohman säga att vi har en lägre arbetslöshet i vårt land än man har i andra länder. Herr Fälldin har uttryckt samma tankegångar liksom också herr Mundebo.

Samtidigt har herr Bohman i sitt inlägg mycket länge uppehållit sig vid tanken att vi inte kan betrakta vår situation som isolerad i förhållande till omvärldens. Vi verkar i internationella sammanhang och påverkas av utvecklingen i de andra länderna. På den punkten vill jag ge herr Bohman rätt, för man kan inte se vår situation isolerad i förhållande till omvärldens.

Men sedan börjar logiken att halta litet. Herr Bohman sade nämligen att det inte är någon kris för marknadskrafterna och att planekonomi

och byråkrati inte skulle kunna skapa fler arbeten. Nej, beträffande byråkratin är jag helt överens med herr Bohman. Byråkratin kan inte på sikt skapa fler arbeten. Den dödar och där den råder kommer det med all säkerhet att utvecklas arbetslöshet och alla andra problem som den drar med sig.

Men hur är det med planekonomin? Om herr Bohman säger att vi är beroende av vår omvärld och att vår situation i viss mån dikteras av omvärlden, måste jag fråga: Vad är det för länder som påverkar vår situation, och råder det i dessa länder planekonomi eller marknadsekonomi? I samtliga de länder där vi kan påvisa att arbetslösheten är stor, i många fall större än Sveriges, råder det marknadsekonomi. Går vi till de länder där man har en planekonomi finns det ingen arbetslöshet.

Herr Träff erkände inte att det är värre i de andra länderna, utan han sköt helt in sig på att det är vår goda levnadsstandard som dikterar villkoren i motsats till vad som gäller i alla de andra länderna, där man verkligen vill arbeta och inte kräver så hög betalning.

Nu strider ju herr Träffs och herr Bohmans uppfattningar mot varandra. Egentligen skulle det inte spela så särskilt stor roll. Men nu är jag rädd för att det har en mycket stor betydelse: Det är nämligen herr Träffs uppfattning som dikterar vad regeringen gör. Regeringen gör ingenting som i dag strider mot SAF:s och de stora monopolens uppfattningar. Därför är herr Träffs inställning farlig. Men det var ett rent språk. Det var ingen skuggboxning som herr Träff presenterade i talarstolen, och det vill jag uttrycka min uppskattning av.

Herr talman! Jag skall sedan i huvudsak ägna mig åt skatteutskottets betänkanden 1977/78:14 och 1977/78:16.

Betänkandet nr 14 berör inflationsskyddet och sänkningen av den statliga inkomstskatten. I arbetarpartiet kommunisterna betraktar vi det av regeringen nu framlagda förslaget som ett provisorium i avvaktan på förslag ifrån de tre skatteutredningarna. De föreslagna förändringarna är enligt regeringen ett försök att lägga en grund för ett framgångsrikt avtalsarbete och en stabilisering av landets ekonomi. Och detta med ett framgångsrikt avtalsarbete och stabilisering av ekonomin betyder enligt borgerliga ekonomer återhållsamhet i lönekraven. De arbetande skall alltså inte kompenseras för prisstegringar på dagligvaror eller höjningar av hyror, kommunala skatter, taxor och avgifter. Men samtidigt måste företagens räntabiliteter bli större, och det betyder alltså att vinsterna ökar.

I princip är det här inte några nya tankegångar för vårt lands ekonomi. Det är bara det att de företagsvänliga inslagen har förstärkts oerhört under den borgerliga regeringens tid. Och vad var väl annat att vänta?

Förslagen skiljer sig inte heller från tidigare i den meningen att det allmännas inkomstbortfall genom sänkning av den direkta statsskatten kommer att täckas upp, nu som tidigare, av ökning av den kommunala utdebiteringen. Vi har i dagarna kunnat konstatera att kommun efter kommun ökar sin utdebitering med 3 kronor, ja t. o. m. över 3 kronor. Därtill har vi kunnat konstatera att man i de kommunala församlingarna

Onsdagen den
7 december 1977

*Den ekonomiska
politiken m. m.*

f. n. beslutar om höjningar av de flesta avgifter och taxor.

Skatteproblematiken kan inte lösas på annat sätt i dag än genom en radikal förändring av hela skattepolitiken till en politik vars huvudinnehåll måste vara en beskattning av produktionen och landets rikedomar samt den privata förmögenhetsbildningen och inte en beskattning av konsumtionen. Ett skatteförslag med sådan inriktning kommer vi att lägga fram efter nyår. Vi har därför i dagens ärende endast försökt lägga fram ett förslag till förändring som skulle garantera något som vi kan kalla existensminimum.

Vi har valt att föreslå en höjning av grundavdraget från nuvarande 4 500 kr. till 9 000 kr. Denna väg har avvisats med hänvisning till att riksdagen under nästkommande år kommer att fatta beslut om en mer långsiktig lösning av skatteproblematiken. Vi ser inte att det argumentet kan vara något annat än ett svepskäl.

I en tid då den ekonomiska situationen ständigt försämras och prisstegringar och inflation undergräver de arbetandes ekonomi anser vi att det måste vara en angelägen uppgift att lätta på det allt hårdare skatetrycket för det arbetande folket. Vårt förslag om höjning av grundavdraget ger en verklig lättnad för de stora löntagargrupperna. Men det skulle också obestridligen innebära lättnader för de verkliga höginkomsttagarna om det inte kompletterades på det sätt som vi gör.

Vi framställer nämligen ett särskilt yrkande, som innebär att grundavdraget trappas ned på så sätt att de 9 000 kronorna minskas med 10 % av inkomsten till den del den överstiger 60 000 men inte 105 000 kr. När inkomsten nått 105 000 utgör grundavdraget 4 500 kr. En liknande konstruktion föreslår vi också när det gäller den s. k. sjömansskatten.

Med anledning av skatteutskottets betänkande nr 16 om nedskärning av den allmänna arbetsgivaravgiften vill jag kort säga följande. Vi har i arbetarpartiet kommunisterna den mycket bestämda uppfattningen att arbetsgivaravgiften måste få en annan utformning. Vi ser klara nackdelar i dess nuvarande utformning: utslagning av små och medelstora företag med arbetskraftsintensiv verksamhet gagnas av den nuvarande arbetsgivaravgiften. Den gagnar också de stora monopolen och deras allt hårdare grepp över produktionen i vårt land.

Vi kommer därför att på det nya året framlägga ett förslag till arbetsgivaravgift med en annan utformning än den nuvarande. Förslaget kommer att bygga på de av mig här redovisade huvudprinciperna för skattepolitiken.

Det förslag regeringen nu lagt fram innebär, enligt vårt sätt att se, inte någonting annat än fortsatt övervältring av krisens bördor på de sämst ställda i samhället. Det är alltså en fortsättning av Bohmanska svångremspolitiken gentemot dem som skapar värdena samtidigt som gåvopolitiken gentemot företagen fortsätter.

Herr talman! Jag yrkar bifall till det särskilda yrkande som utdelats i kammaren i anslutning till motionen 1977/78:35. Detta yrkande har tidigare redovisats av Alf Lövenborg.

JOHAN OLSSON (c):

Herr talman! Anledningen till att skatteutskottet avstyrkte Rolf Hagels motion i samband med skatteutskottets betänkande nr 14 var, som det står där men som kanske inte framkom nyss, framför allt de samhälls-ekonomiska konsekvenserna. En fördubbling av grundavdraget skulle kosta 11 miljarder kronor, och det är anledningen till att motionen inte tillstyrkts.

Vad gäller skatteutskottets betänkande nr 16 synes Rolf Hagel och jag vara mer på samma linje då han talar om verkningarna av löneskatten. Men slutsatsen skiljer oss åt litet grann.

Jag hade tänkt beröra skatteutskottets betänkande nr 16 men vill inledningsvis säga några ord om finansutskottets betänkande nr 10 och regeringens proposition nr 45.

Det är en utomordentligt väsentlig och allvarlig redogörelse över det ekonomiska läget i landet som finansutskottet lägger fram. Betänkandet tar upp industrins och näringslivets svårigheter i form av bristande kapacitetsutnyttjande, svag lönsamhet och vikande sysselsättningsförmåga. Den negativa handelsbalansen med utlandet framstår också som ett problem av största vikt, vilket måste lösas inom en inte alltför avlägsen framtid. Ekonomiministern antyder att vi nu rimligtvis nått botten och att en uppgång i konjunkturen kan väntas successivt under nästa år. Några säkra tecken på denna utveckling har man dock ännu inte med bestämdhet kunnat redovisa.

Den situation som således redovisas i proposition och betänkande för lätt debatten till exportindustrins problem och svårigheterna i vissa utsatta branscher. Massmedia sysslar företrädevis med utvecklingen i de stora företagen, med varven, stålindustrin och andra händelser med stor räckvidd. Men vi har också en betydelsefull sektor inom näringslivet som vi benämner småföretagen eller de mindre och medelstora företagen. Vi brukar i princip dra gränsen vid ungefär 200 anställda. Denna grupp svarar för ungefär hälften av sysselsättningen inom näringslivet.

Småföretagen synes ha haft större motståndskraft i den nu aktuella krisen än en del av storföretagen. Men självfallet drabbas också de mindre företagen av den allmänna nedgången i konjunkturen. De är ju ofta underleverantörer till exportföretagen och blir de som först avkopplas vid nedskärning av verksamheten. Men när de många små företagen drabbas av bristande lönsamhet och måste vidta permitteringar så uppmärksammas inte detta av massmedia på samma sätt. Allmänheten får därigenom en skev bild av verkligheten. Problemen för det lilla företaget är självfallet lika stora som de kan vara för det stora företaget. Jag vill betona hur mycket denna samlade grupp betyder för vårt lands ekonomi. Jag vill även betona hur angeläget det är att det organ som samhället förfogar över jämväl ägnar sig åt de problem som uppstår inom småföretagssektorn. Vi hälsar det kommande småföretagarpaketet med tillfredsställelse i det sammanhanget och hoppas det skall få en bra uppföljning.

I viss mån har småföretagen direkt betydelse för vår export. I högre

Nr 42

Onsdagen den
7 december 1977

*Den ekonomiska
politiken m. m.*

Onsdagen den
7 december 1977

*Den ekonomiska
politiken m. m.*

grad deltar de i vår exportandel genom de underleveranser som de svarar för till exportföretagen. Men vad som är viktigare: småföretagens produktion går främst till hemmamarknaden. De har där att möta konkurrensen från en kraftigt växande import. Småföretagen är därför av allra största betydelse för vår handelsbalans och för landets ekonomi. Kan småföretagen konkurrera effektivt med importen, så påverkar detta vår ekonomi i lika hög grad som om exportföretagen kan konkurrera med produkterna ute på världsmarknaden.

I proposition nr 45 redovisas den ogynnsamma utveckling som skett när det gäller vår konkurrenskraft gentemot utlandsproduktionen. Vi har förlorat marknadsandelar, vi möter köpmotstånd för vår egen produktion, företagen kan inte upprätthålla sin lönsamhet, många stupar och sysselsättningen försämras. Även om man möter spridda genmälen mot denna beskrivning av verkligheten så lär man inte komma förbi att vårt kostnadsläge i hög grad påverkar vår konkurrenskraft. Detta är inte ett konstaterande riktat mot löntagarna eller deras organisationer. Ansvar för vårt höga kostnadsläge och för att vi har en konsumtion som inte motsvaras av ökad produktivitet i näringslivet faller givetvis också på företagen som inte tillräckligt har motverkat kostnadsökningarna, och det faller även på politikerna. De har dragit sitt strå till stacken genom ökade utgifter inom statens och kommunernas verksamhetsområden. Den ökning av arbetsgivaravgifterna som skett har verksamt bidragit till kostnadsutvecklingen.

Men vad är grunden för en god ekonomi, en hög sysselsättning och en skattekraft som ger inkomster till den gemensamma sektorn? Jo, att vi har ett produktivt näringsliv som kan hävda sig mot utlandskonkurrensen och hålla balans i vår utrikeshandel. Därför måste en rad åtgärder vidtas som siktar till att stimulera och stödja näringslivet i denna uppgift. Det gäller såväl små som stora företag, och det gäller olika branscher. Stimulansen måste nå även de expansiva företagen; där kan varje satsad krona ge ännu större utdelning än i företag som arbetar under kris.

En av de åtgärder som regeringen föreslår och som i dag behandlas av riksdagen är sänkning av arbetsgivaravgiften med 2 %. Det innebär att den allmänna arbetsgivaravgiften helt försvinner i det inre stödområdet. Regeringen har förutskickat att den resterande delen av arbetsgivaravgiften också skall tas bort mot slutet av nästa år.

Jag anser att det är ett riktigt grepp som regeringen nu tar. Vi har från centern vid upprepade tillfällen kritiserat den gamla regeringen för att man lagt praktiskt taget alla ökade skatteuttag under 1970-talet som avgifter på lönerna. Inte minst från de mindre företagen har man kritiserat arbetsgivaravgiften därför att den drabbar de företag hårdast som har hög manuell del i sin produktion. Högt rationaliserade företag med hög mekanisering kommer lindrigare undan, trots att de i allmänhet har bättre lönsamhet och skattekraft. Löneskatten är därför också sysselsättningsmotverkande. Den uppmuntrar till inköp av maskiner för att slå ut anställda. Denna egenskap skulle kunna vara motiverad i ett läge med

stor brist på arbetskraft. Men i det läge vi nu har och som vi har haft under 1970-talet, med brist på sysselsättning, är löneskatten ett dåligt medel. Löneskatten har ju också betydande inverkan på kommunernas ekonomi. Man bedömer att den sänkning av löneskatten som nu sker kommer att innebära en kostnadsminskning för kommunerna på 900 milj. kr.

En annan och betydligt allvarigare följd av löneskatten är den inverkan den har på vårt konkurrensläge i förhållande till utlandsvarorna. När vi väljer att lägga lönesumman som bas för skatteuttaget fördyrar vi vår egen produktion, våra egna varor. Men denna skatt drabbar inte importvarorna. Varje höjning av arbetsgivaravgiften är alltså en medveten åtgärd för att försämra vår egen konkurrenskraft. Det gäller såväl exportföretagen som den stora del som arbetar på hemmamarknaden i konkurrens med importen.

Enligt min mening borde inga andra avgifter läggas på lönesumman än sådana som är direkt relaterade till de anställda i företaget, alltså sociala avgifter för den anställdes sjukförsäkring, tjänstepension och liknande trygghetsåtgärder. Mot den bakgrund jag här redovisat framstår socialdemokraternas förslag om att fortfarande verka för högre löneskatter som verklighetsfrämmande. Jag kan inte se annat än att den väg de anvisar för att bygga upp bl. a. en strukturfond för att lösa dagens problem i näringslivet skulle innebära att man tar med ena handen vad den andra ger. Det skulle inte få någon positiv verkan utan innebär ökade bördor på företagen, fler nedlagda företag och ökad arbetslöshet.

Socialdemokraterna föreslår att regeringens förslag om sänkning av arbetsgivaravgiften med 2 % avslås. Eftersom den nedsättning med 2 % som nu gäller för inre stödområdet upphör vid årsskiftet, skulle socialdemokraternas förslag innebära en höjning där med 2 %. Det blir alltså för inre stödområdet en skillnad mellan regeringens och socialdemokraternas förslag på 4 %. För kommunerna enbart innebär detta en ytterligare utgift på ungefär 100 milj. kr. Totalt för stödområdet skulle det innebära att ytterligare ungefär 350 milj. kr. måste tas ut i skatt från den del av Norrland som omfattas av inre stödområdet. Jag har mot den bakgrunden verkligen svårt att förstå socialdemokraternas reservation i skatteutskottets betänkande nr 16.

I socialdemokraternas motion i denna fråga talas om att regeringen på ett planlöst sätt kommer att sprida stora resurser över hela näringslivet. Med detta menar man enligt vad som senare sagts i debatten här i dag att en sänkning av kostnaderna skulle vara onödig i många företag. Man har sagt att sänkningen skulle komma både magra och feta företag till del. Jag tror emellertid inte att det i dag finns många företag som har något större överskottsutrymme. Förhållandet torde vara det motsatta. Om lönsamheten förbättras även i de expansiva företagen bör detta leda till utveckling, nya produkter, utvidgning och ett ökat antal anställda. Det har sagts i debatten att införandet av en strukturfond skulle medföra att man här satsade mera på forskning och utveckling. Jag är emellertid

Onsdagen den
7 december 1977

*Den ekonomiska
politiken m. m.*

övertygad om att om de expansiva företagen får ett ytterligare utrymme så kommer det att innebära att forskning och utveckling i hög grad kommer att öka, eftersom det ju ligger en inneboende drivkraft inom alla expansiva företag när det gäller att dra nytta av varje intjänad krona.

Curt Boström tog tidigare i ett inlägg i detta ämne upp en artikel ur TCO-Tidningen och anförde att våra löneskatter låg på sjunde plats vid en jämförelse med andra länder. Detta kan vara ett riktigt konstaterande, men då måste man komma ihåg att vårt löneläge ligger nästan på toppen av lönetabellen för de olika länderna, varför ett procentuellt pålägg på lönesumman hos oss blir högre än i andra länder. Man måste också komma ihåg att utvecklingen under en lång period inneburit att våra löneskatter har fördubblats, medan man i andra länder har haft en oförändrad utveckling.

Herr talman! Jag vill med detta yrka bifall till utskottets hemställan i skatteutskottets betänkande.

ROLF HAGEL (-) kort genmäle:

Herr talman! Johan Olsson säger att vårt förslag av samhällsekonomiska skäl icke är möjligt att realisera. Jag kan hålla med honom så långt som att säga att om man isolerar varje enskilt förslag och betraktar vart och ett för sig, så kanske man kan komma fram till att när vi föreslår en väsentlig reducering av de samhällsekonomiska insatserna medför detta konsekvenser. Men vi har i andra sammanhang också redovisat hur dessa pengar skulle kunna kompenseras. Vi har också sagt att man måste se på utgiftssidan.

Samtidigt vill jag betona att vad jag tidigare har sagt och som också framgår av vår motion, nämligen att vi anser att hela förslaget är dikterat av en insikt om att skattepolitiken har lett in i en återvändsgränd. Det direkta skattetrycket kan inte längre ökas, utan det måste lättas. Lika självklart är att de åtgärder som nu föreslås i betänkandet liksom de åtgärder som tidigare företagits på skatteområdet leder till att den kommunala utdebiteringen höjs och att kommunalskatten stiger. Det leder till höjda taxor och ökad indirekt beskattning.

Det är mot den bakgrunden viktigt att man i stället vidtar åtgärder som leder till att skattetrycket lättar. Om skattetrycket lättas för de vanliga inkomstagarna, då kommer också konsumtionsförmågan att öka. Och om konsumtionsförmågan ökar, bör också produktionen kunna öka. Genom att dra åt svängremmen kan man inte komma ur den kris vi befinner oss i, utan endast genom att höja människornas konsumtionsförmåga.

JOHAN OLSSON (c) kort genmäle:

Herr talman! Här talades nyss i debatten om att vi har en kaka att dela. Förutsättningen för att den kakan skall bli större är att vi har inkomster, och för att vi skall få dessa måste näringslivet i landet öka sin produktion.

I sitt första inlägg sade Rolf Hagel att de åtgärder som regeringen har vidtagit bestod av en omfördelning till de rikare i landet. I stället består ju regeringens insatser av åtgärder för att stimulera företagen till ökade ansträngningar. Om företagen kan öka sin försäljning, ger det oss möjligheter att hålla skatterna nere. Går det dåligt för företagen får samhället mindre inkomster och skatterna ökar. Men inkomsterna kan inte tas från ingenstans, utan de måste tas ur vår produktion. Därför måste regeringens åtgärder vara riktiga.

ROLF HAGEL (-) kort genmäle:

Herr talman! Hela den här diskussionen förutsätter att man accepterar kakaresonemanget, att kakan delas efter någorlunda rättvisa principer och att ökad expansion leder till ökade inkomster i vårt eget land. Men så är det inte. En tidigare talare gjorde en uppräknning från talarstolen av de företag som han ansåg att vi hade anledning att satsa och tro på. Det slog mig att samtliga uppräknade företag har över 60 % av sina anställda sysselsatta utanför landets gränser. Dessa har också ökat i takt med att arbetslösheten har blivit större här hemma. Det visar att man måste finna någon form för att beskära deras möjligheter att föra ut pengar ur landet.

Det handlar alltså inte om en gemensam kaka som vi delar efter en uppgörelse som karakteriseras av rättvisa. Det är andra faktorer som spelar in.

JOHAN OLSSON (c) kort genmäle:

Herr talman! Förutsättningen för att vi skall kunna öka resurserna för våra pensionärer och för alla övriga som Rolf Hagel har nämnt i sin motion är en ökad produktion i näringslivet. Nu har det visat sig att många företag har kunnat öka sin effektivitet och sitt netto genom att ha produktion också utomlands. Det har visat sig att dessa företag har varit expansiva även inom landet.

Talmannen anmälde att Rolf Hagel anhållit att till protokollet få antecknat att han inte ägde rätt till ytterligare replik.

INGVAR SVANBERG (s):

Herr talman! Det utskottsbetänkande vi nu övergår till att diskutera behandlar ett antal yrkanden om den ekonomiska politiken, som delvis redan har tagits upp under dagen. Det gäller yrkanden om inrättande av en strukturfond, ökning av Sveriges Investeringsbanks kapital och en inventering av investeringsobjekt i statliga företag.

Det torde vara onödigt att påpeka att vi just nu upplever våldsamma kriser och strukturomvandlingar. Att kapital behövs för att näringslivet skall kunna genomföra de av marknaden framtvingade omställningarna på ett för de anställda socialt acceptabelt sätt är uppenbart för envar

Onsdagen den
7 december 1977

*Den ekonomiska
politiken m. m.*

som vill se problemen. Industriministern torde inte ha kunnat undgå att märka detta.

Från socialdemokratiskt håll har vi förvånat oss över regeringens valhänta politik när det gäller branschfrågorna. Regeringen har varit tvungen att satsa enorma summor på att klara vissa krisbranscher från katastrof. Ingripandena har varit ryckiga och oplanerade. Trots att man länge kunnat inse svårigheterna inom ett flertal branscher, har man inte sysslat med någon planering. Man har tagit på sig kostnaderna när de väl blivit oundvikliga, och därför har samhällets insatser blivit onödigt kostsamma men också kommit att förorsaka de anställda onödiga påfrestningar och svårigheter i form av arbetslöshet och sociala bekymmer.

Det kan inte vara rimligt att på detta sätt utsätta anställda och även många bygder för planlösa ingripanden. En långtidsplanering, genom vilken man söker lösa problemen innan de blivit akuta, är nödvändig. Att hjälpa branscher att vidta åtgärder innan de befinner sig i ett akut krisläge, där katastrofingripanden eller brandkårsutryckningar är det enda möjliga, är nödvändigt.

Det här tycks inte de borgerliga vilja vara med om. Planerade och tidsmässigt riktigt insatta stödåtgärder för att rädda krisdrabbade branscher och bygder är man inte intresserad av. Nej, man vill i stället fortsätta att planlöst sprida ut pengar över näringslivet utan att veta ett dugg om vilka effekter man får ut. Vi socialdemokrater har föreslagit att de 4 miljarder som erhålls genom en 2-procentig sänkning av arbetsgivaravgiften inte skall spridas blint över näringslivet, såväl till företag som inte behöver dem som till företag som har utomordentligt stort behov av dem. I stället vill vi kanalisera dem till en strukturfond, där de drabbade industrierna kan få stöd för att övervinna svårigheterna. Men de borgerliga yrkar bara på en sänkning av arbetsgivaravgiften. Tydligt menar man att det är bättre att finna sig i en ständigt förvärrad kris genom ett flertal branscher utan att man planmässigt söker ta itu med problemen annat än i form av krisingripanden från fall till fall av industriministern. De 4 miljarderna är man villig att strö ut blint över näringslivet.

Jag finner detta synnerligen beklagligt och vittnande om dåligt handlag med såväl strukturpolitiken som ekonomin. Vi socialdemokrater vill åstadkomma en bättre strukturpolitik för en sund företagsutveckling och för en större trygghet för de anställda inom de många branscher det här är fråga om, när jag nu yrkar bifall till vår reservation nr 1.

Vår andra reservation handlar om en förstärkning av Investeringsbankens aktiekapital, men också här är utskottsmajoriteten, förvånande nog, avvisande. Det borde inte behöva råda några delade meningar om Investeringsbankens betydelse för industrin i dagens problemfyllda situation. Dess möjligheter att bistå näringslivet med krediter i särskilt trängda situationer är så betydelsefulla och så omvittnade av näringslivets folk att ett bifall till ifrågavarande krav borde ha varit självklart.

Men utskottsmajoriteten fortsätter med sina bortförklaringar. Den för-

klarar att den möjlighet att utöka sin upplåning med oförändrat aktiekapital som medgavs banken i våras får räcka för bankens verksamhet. Men alla är vi väl medvetna om att möjligheten att låna pengar, särskilt utomlands, är beroende av bankens solvens och tillförlitlighet, dvs. förhållandet mellan aktiekapital och lånemedel i bankens verksamhet. Inte minst efter bl. a. de stora valutaförluster banken åsamkats genom regeringens devalveringar tidigare i år borde det vara självklart med en förstärkning av aktiekapitalet i *Investeringsbanken*.

Mot bakgrund av näringslivets stora behov av medel såväl för strukturrationaliseringar som för utbyggnad och upptagande av nya tillverkningar yrkar vi bifall till reservationen 2.

Den tredje reservationen är föranledd av vårt förslag om en inventering av investeringsobjekt som snabbt kan sättas i gång i de statsägda företagen.

Nu torde väl behovet av ytterligare jobb vara uppenbart för alla. Nästan dagligen läser vi i tidningarna om friställningar, inskränkningar och industrinedläggningar. En ökning av investeringsverksamheten inom industrin är nödvändig, om inte fler och fler av industrins anställda skall komma att sysselsättas med beredskapsarbeten eller med mer eller mindre effektiva utbildningskurser. Arbetsmarknadspolitiken är självfallet av mycket stort värde, men nog är det bättre om industrins anställda kan sysselsättas med om- och tillbyggnader vid den egna industrin än med beredskapsarbeten.

Enligt föreliggande beräkningar kommer industriinvesteringarna i vårt land att minska med ca 25 % under åren 1977-1978. Det bör då vara en angelägen åtgärd att öka industriinvesteringarna där detta är möjligt. En sektor där det torde vara relativt lätt att öka industriinvesteringarna är just de statsägda bolagen.

Under senare år har ca 10 % av industriinvesteringarna i vårt land skett inom Statsföretagsgruppen. I dagens situation har Statsföretags olika företag, särskilt inom gruv-, stål- och skogsindustrin, stora svårigheter och redovisar stora förluster. De saknar därför ekonomiska möjligheter att själva finansiera några stora investeringar. Samtidigt har de flesta företagen inom Statsföretagskoncernen mer eller mindre färdigutredda investeringsobjekt att redovisa. Vi föreslår därför en skyndsamt inventering av befintliga investeringsprojekt med sikte på att få till stånd en snabb ökning av investeringsverksamheten vid dessa företag. Denna investeringsverksamhet skulle ge de ifrågavarande företagen bättre konkurrensförmåga på världsmarknaden framöver till fördel för såväl de anställda som bytesbalansen. För t. ex. ASSI:s utveckling är det vida bättre att företaget sysselsätter sina anställda med om- och tillbyggnad av industrin för att öka lönsamheten än att det drar ner sin produktion och skickar över sina anställda till beredskapsarbeten i vägbyggen, vatten- och avloppsanläggningar eller liknande. Detsamma är förhållandet vid anläggningar i andra delar av landet.

Att använda en del av de medel som nu används för tillfälliga ar-

Onsdagen den
7 december 1977

*Den ekonomiska
politiken m. m.*

betsmarknadspolitiska åtgärder för att investera i framtiden för vårt näringsliv är en klok åtgärd. Men de borgerliga tycks hysa en bristande tro på framtiden, eftersom de ställer sig avvisande till vårt förslag. Det är kanske logiskt att hysa denna misstro gentemot framtiden med den regering som vi just nu har, som sannerligen inte arbetar för någon ljusare framtid. Men jag vill gärna försäkra mina borgerliga kolleger att också det missförhållandet kan man råda bot på om man bara stöder en framtidsinriktad politik för svenska folkets bästa!

Herr talman! Med detta ber jag att få yrka bifall till reservationerna 1, 2 och 3 vid näringsutskottets betänkande nr 24.

FRITZ BÖRJESSON (c):

Herr talman! Den här debatten börjar väl nästan slockna, och mycket nytt bränsle kan nog inte tillföras den. Men det faller på min lott att säga några ord om näringsutskottets betänkande nr 24, som Ingvar Svanberg just har varit inne på.

Utskottet har behandlat två socialdemokratiska motioner, dels motionen 39 som väckts i anledning av propositionen 45 om inriktningen av den ekonomiska politiken, dels motionen 192 med anledning av propositionen 47 om åtgärder för att underlätta strukturomvandlingen inom specialstålindustrin och stålgljuteriindustrin. I motionerna har man tryckt på de tre punkter som herr Svanberg nämnde, nämligen inrättandet av en strukturfond, en inventering av investeringsobjekt i statliga företag och en ökning av Investeringsbankens kapital med 500 milj. kr. Motionerna har lämnats med en och en halv veckas mellanrum, och båda tar upp frågan om strukturfonden.

För att starta denna fond har motionärerna tänkt sig att man skulle ta de fyra miljarder kronor som en sänkning med 2 % av arbetsgivaravgiften skulle kosta och avsätta dem till en fond som man sedan skulle använda vid strukturomvandling i näringslivet. Partiledaren Olof Palme framhöll tidigare att man undergrävde budgeten genom att sänka arbetsgivaravgiften med 2 %. Jag kan då inte underlåta att påpeka att det i motionen faktiskt står att fonden skall ligga utanför statsbudgeten. Budgeten kan därför inte på något sätt förstärkas genom den här motionen.

Varje regering, även den borgerliga, anser givetvis att man bör göra allt man kan för att förhindra att företagen råkar i svårigheter. Det gäller naturligtvis också att i god tid se till att företagets ekonomi inte gröps ur, så att de tappar sin inre ekonomiska styrka, utan av egen kraft kan bemästra de svårigheter som alltid uppkommer i en föränderlig värld.

En strukturfond skulle få flera konsekvenser. Den första är att man fråntar företagen den förbättring som en minskning av arbetsgivaravgiften med 2 % innebär. Denna minskning av arbetsgivaravgiften betyder ju att man minskar produktionskostnaderna med 2 %. Genom att minska produktionskostnaderna gör man företagen mer konkurrensdugliga när det gäller att avsätta produkterna på världsmarknaden. På det sättet bidrar man också till att minska bytesbalansunderskottet som f. n. är så stort

som 16,5 miljarder. Det som man å ena sidan skulle kunna vinna genom att skapa en strukturfond skulle å andra sidan bli en förlust på grund av att företagen får högre produktionskostnader, mindre att sälja och fler friställda.

Den andra konsekvensen skulle bli att man skapade ett nytt halvkooperativt statsföretag vilket – som jag nämnde – skulle ligga vid sidan av statsbudgeten och som enligt vad som föreslås i motionen skulle kunna gå ut på världsmarknaden och för egen del låna pengar. Jag kan tänka mig att man avser Saudi-Arabien, Schweiz, nordamerikanska försäkringsbolag osv. Man har föreslagit att styrelsen skulle få löntagarmajoritet och att det på det sättet, som sagt, skulle bli något slags halvkooperativt företag.

Förslaget om en ökning av Investeringsbankens kapital har väckts även tidigare år. Motionen har då avstyrkts av näringsutskottet, och så har skett även i år. Bankens behov av resurser anses f. n. vara tillgodosett. En prövning av frågan avses komma till stånd senare. Men för dagen är utrymmet mellan utlåningstak och inlåningsrätt så pass stort att det inte finns anledning att ta något särskilt initiativ på detta område.

Det tredje motionsförslaget gäller en inventering av investeringsprojekt. Det är någonting som näringslivet i alla länder f. n. håller på med. Man försöker finna möjlighet till nya tillverkningar, och det kan väl vara riktigt i och för sig. Men detta förslag kan ändå verka egendomligt så som situationen är i dag, då regeringen har häcken full av strukturfrågor, rekonstrueringar av företag samt idéer och tips från kommuner och enskilda. Frågan är om man i det läget kan vinna någonting med en sådan här inventering.

Statsföretag redovisar stora förluster för många av sina företag. Statsföretags chef har vid sina besök i näringsutskottet sagt att man på alla händer söker komma fram till nya tillverkningar, nya produkter, och få nya idéer till stånd. Jag har fått den uppfattningen att om det finns några möjligheter att skaffa fram nya produkter, så gör Statsföretag såväl som övriga delar av näringslivet det.

Det finns en rubrik i motionen som lyder: "En politik för framsteg och industriell utveckling." Det är lätt att tala om framsteg och industriell utveckling, men vi vet hur det har gått i många delar av vårt land. En tanke slog mig när det gäller Ådalen och Kramfors kommun, som en gång hade sju massafabriker och tolv sågverk. Jag tror inte att det finns någon massafabrik kvar där. Fabrikerna försvann under en socialdemokratisk regering. Det är lätt att ställa upp målsättningar, men det är oerhört svårt att förverkliga ett så produktionsrikt samhälle som man tror sig kunna skapa.

Jag skulle gärna vilja säga några ord om det som herr Svanberg framförde här i talarstolen. Han sade att de åtgärder som vidtagits i de enskilda fallen var planlösa och utan mening. Jag är inte insatt i alla de aktuella objekten, så jag känner inte till alla detaljer. Vad man gjort i stort när det gäller varven och det som man håller på med i fråga om stålindustrin

Onsdagen den
7 december 1977

*Den ekonomiska
politiken m. m.*

får väl sägas vara en god planering. I alla övriga fall när det gäller mindre företag är det väl så att facket, kommunen och företaget varit överens med regeringen om att någon stödåtgärd skulle sättas in. Utvecklingen har i de fallen gått så långt att det stått klart att om man inte gör något inom en viss tid finns det risk för att företagen inte kan rekonstrueras.

Så vill jag upprepa vad herr Svanberg sade om de fyra miljarderna. Det nämndes även tidigare i debatten, och herr Svanbergs partichef uttryckte det som så, att man sprider ut pengarna över landet i småposter. Om man sänker en avgift eller en skatt kan det väl diskuteras om det är detsamma som att sprida ut pengar över landet i småposter. Jag vill återkomma till vad jag sade i början av mitt anförande, att en minskning av utgifterna för företagen är en minskning av produktionskostnaderna.

Herr talman! Jag ber att med dessa ord få yrka bifall till näringsutskottets hemställan i dess betänkande nr 24.

INGVAR SVANBERG (s) kort genmäle:

Herr talman! Jag tror kammaren håller mig räkning för om jag inte håller något längre anförande och bemöter herr Börjessons alla påståenden. Jag skall bara göra ett par tre anmärkningar, som jag hoppas att herr Börjesson funderar på i sin stilla kammare.

Den ena anmärkningen gäller herr Börjessons uttalande att om man bildar en strukturfond undanröjer man den förbättring i företagens lönsamhet som sänkningen av arbetsgivaravgiften är avsedd att ge. Med andra ord menar herr Börjesson i barnafromhet att om man sänker arbetsgivaravgiften med 2 % tvärs över innebär det att alla priser blir 2 % lägre, att vår industri får 2 % bättre konkurrensförmåga och att alla företag behöver detta. Herr Börjesson! Det finns många företag som inte behöver den här sänkningen. Men det finns många som skulle behöva mycket mer än denna 2-procentiga sänkning. Det är det vi vill åstadkomma, och vi vill inte sprida lättnaderna jämntjockt.

Herr Börjessons tanke om att det var något slags statskooperativ man skulle få genom vårt förslag var litet lustig. Vi kanske kan diskutera detta i ett annat sammanhang. Herr Börjessons motiv för att avslå ansökan om ytterligare 500 milj. kr. i insatskapital till Investeringsbanken är att man har avslagit ansökan två gånger förut – då bör man vara konsekvent och avslå den en tredje gång. Ja, det är naturligtvis en motivering, men jag tycker inte att den är vidare genomtänkt.

Jag skall ta upp Fritz Börjessons påstående att jag har sagt att regeringens ingripanden har varit planlösa och utan mening. Han pekade på varven och stålet. Vi har sagt i vår motion att de delarna inte skall finnas med i strukturfonden. Det har skett stora ting, där staten har ingripit och där den nuvarande regeringen bara har haft att ta vid och fullfölja någonting som den gamla regeringen påbörjade. Visst har det varit planlöst och utan mening.

Jag har inte sagt att industriministern inte borde ha gjort de ingripanden som han har gjort. Tvärtom skulle de självklart ha gjorts. Men man

skulle ha planerat dem på ett bättre sätt, så att det kostat mindre för samhället. De kunde ha gjorts vid en annan tidpunkt och blivit både bättre och billigare.

Fritz Börjesson är nöjd med inventeringen av nya objekt. Det finns massor av sådana. Det har Statsföretags chef talat om. Men han talade också om att han kräver 20 % lönsamhet av nya investeringar. Vilket företag ger 20 % lönsamhet i dag? Naturligtvis kräver vi inte bara att man skall inventera objekt, Fritz Börjesson, utan också att man skall hjälpa företagen att finansiera utbyggnaden.

FRITZ BÖRJESSON (c) kort genmäle:

Herr talman! Beträffande sänkningen av arbetsgivaravgiften med 2 % vill jag säga att det är mycket möjligt att det finns stabila företag som skulle kunna klara sig utan att få denna lättnad. Men nu är det en gång så, att det inte hjälper hur stabil man är om man inte får sälja sina varor. Det är ändå fråga om en produktionskostnad, en löneskatt som vi brukar säga från vårt håll. I realiteten är det också fråga om en löneskatt. Skall man gynna försäljningen och förbättra handelsbalansen spelar det ingen roll vilka företag som får nytta av en sänkning.

INGVAR SVANBERG (s) kort genmäle:

Herr talman! Nu blev herr Börjesson alldeles obegriplig. Han sade att företagen inte kan sälja sina varor och att sänkningen av arbetsgivaravgiften skall hjälpa företagen att sälja utomlands osv. Men det är inte detta vi diskuterar. Det finns företag som utan den här sänkningen mycket väl klarar av att sälja, men det finns en mängd företag som inte kommer att hjälpas något väsentligt av sänkningen. De behöver mycket mera hjälp. Varför inte göra en pott av det hela och hjälpa dem som behöver hjälpen men låta bli att hjälpa dem som inte behöver hjälp?

Visst är det sant att den ene skall hjälpa den andre, men varför skall jag alltid vara den ene, säger de konkurrenskraftiga företagen.

På förslag av talmannen beslöts att kammarens förhandlingar skulle fortsättas vid morgondagens sammanträde.

§ 2 Talmannen meddelade att på föredragningslistan för morgondagens sammanträde skulle arbetsmarknadsutskottets betänkande nr 15 uppföras närmast efter socialutskottets betänkande nr 17 samt utbildningsutskottets betänkande nr 10 sättas närmast efter justitieutskottets betänkande nr 13.

§ 3 Kammaren åtskildes kl. 23.59.

In fidem

BERTIL BJÖRNSSON

/Solveig Gemert

Nr 42

Onsdagen den
7 december 1977

*Den ekonomiska
politiken m. m.*